

Nr 194.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till fångvårdsstaten m. m.; given Stockholms slott den 4 april 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 april 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och tillförordnade chefen för socialdepartementet statsrådet Bergquist anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman:

I årets statsverksproposition har i avbidan på särskild proposition i ämnet för budgetåret 1941/42 beräknats dels till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar ett förslagsanslag av 4,056,000 kronor dels ock till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader ett förslagsanslag av 1,949,000 kronor. Sedan den i statsverkspropositionen omnämnda undersökningen rörande möjligheterna att genom förenklingar i fångvårdsanstalternas organisation eller på annat sätt nedbringa kostnaderna för fångvården numera slutförts, torde frågan om nämnda två anslag ånyo få underställas Kungl. Maj:t.

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar, förslagsanslag. Fångvårdsstatens avlöningsanslag är i riksstaten för budgetåret 1940/41 upptagen med 3,602,800 kronor.

Personalförteckning och avlöningsstat för fångvårdsstaten hava fastställts av Kungl. Maj:t den 14 juni 1940 (statsliggaren sid. 144).

De *statliga fångvårdsanstalterna* äro av två slag: anstalter för *vanligt fångförvar* och *specialanstalter*. För *vanligt fångförvar* finnas centralfängelser, straffängelser och kronohäkten. Centralfängelserna, till antalet 6, äro belägna å Långholmen och å Härlanda samt i Malmö, Mariestad, Härnösand och Växjö. Centralfängelset i Växjö är avsett för kvinnliga fångar och övriga för manliga fångar. Centralfängelset i Mariestad användes huvudsakligen som jordbruksfängelse. Centralfängelsernas huvudsakliga uppgift är att inrymma samtliga fångar, som ådömts frihetsstraff på längre tid — såväl gemensambetsfångar som cellfångar. Samtliga centralfängelser tjänstgöra emellertid även till förvar av rannsaknings- och korttidsfångar, även om dessa äro av annat kön än det, för vilket anstalten såsom centralfängelse är avsedd. Straffängelsernas antal är 6 — sedan på grund av beslut av 1940 års lagtima riksdag 4 straffängelser provisoriskt nedflyttats till kronohäkten och varom senare lämnas redogörelse — nämligen i Uppsala, Kristianstad, Vänersborg, Karlstad, Västerås och Gävle. Antalet kronohäkten är numera på grund av nyssnämnda beslut 17 och dessa äro belägna i Nyköping, Linköping, Jönköping, Kalmar, Västervik, Karlskrona, Ystad, Halmstad, Falun, Sundsvall, Östersund, Umeå, Luleå, Visby, Örebro, Hudiksvall och Haparanda. Strafffängelserna och kronohäktena fylla, ett vart i sitt distrikt, uppgiften att mottaga rannsakningsfångar samt till korta frihetsstraff — vare sig omedelbart eller som förvandlingsstraff för böter — dömda av båda könen.

Specialanstalterna äro av tre slag, nämligen för a) sinnessjuka fångar, straffriförklarade och undersökningsfall, b) förvarade och internerade samt c) till ungdomsfängelse dömda. Sinnessjukavdelningar äro inrättade vid centralfängelserna å Långholmen, i Malmö, i Härnösand och i Växjö samt vid kronohäktena i Jönköping, Västervik och Ystad ävensom vid den under år 1940 i bruk tagna vårdanstalten å Hall.

För förvarade och internerade män disponeras centralfängelset i Norrköping, vårdanstalten å Hall, straffängelset i Karlstad samt en vid kronohäktet i Ystad anordnad avdelning. För förvarade och internerade kvinnor finnes en avdelning av centralfängelset i Växjö. Personer, som ådömts ungdomsfängelse, intagas i de öppna anstalterna å Skenås och Måshult samt i de slutna avdelningarna vid kronohäktet i Nyköping, straffängelset i Uppsala och kronohäktet i Ystad ävensom i vad avser kvinnor centralfängelset i Växjö.

Vid Svenska diakonissällskapets anstalt å Vieböck finnes dessutom anordnad en avdelning för till ungdomsfängelse dömda kvinnor.

Vid behandlingen i fjolårets statsverksproposition av förevarande anslagsfråga framlades en plan med förslag om vissa *åtgärder till vinnande av koncentration inom fångvården* (jfr II ht. sid. 66 ff.). En

förutsättning för planens genomförande var, att ikraftträdandet av 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, som varit avsett att äga rum senast den 1 juli 1940, uppsköttes tillsvidare. Om så skedde, skulle den nyuppförda anstalten å Hall — vilken tillkommit i huvudsakligt syfte att möta det ökade behov av platser för särbehandling av brottslingar som kunde förväntas uppstå efter nämnda lags ikraftträdande — i stället tagas i anspråk för att tillgodose det nuvarande platsbehovet för förvarade, internerade och straffriförklarade ävensom vissa undersökningsfall. Härigenom skulle motsvarande platser å fängelserna i Norrköping, Jönköping och Karlstad frigöras. Till Norrköpingsfängelset skulle därefter sammanföras klientelet från vissa andra anstalter, bland dem straffängelset i Linköping. I samband härmed skulle sistnämnda fängelse jämte straffängelserna i Jönköping, Kalmar och Falun samt kronohäktet i Örebro förändras till kronohäkten av mindre typ ävensom kronohäktet i Halmstad stängas. Samtliga dessa senare åtgärder voro — i avvaktan på förslag rörande fångvårdens definitiva organisation samt med hänsyn till ovissheten i det allmänna läget — avsedda att vara av provisorisk natur.

1940 års lagtima riksdag, som med hänsyn till rådande förhållanden fann välbetänkt, att ikraftträdandet av den nya förvarings- och interneringslagen tillsvidare uppsköttes, förklarade sig icke heller hava något att erinra mot att straffängelserna i Linköping, Jönköping, Kalmar och Falun förändrades till kronohäkten, att kronohäktet i Örebro nedflyttades till kronohäkte av mindre typ samt att kronohäktet i Halmstad stängdes (riksdagens skrivelse nr 2 sid. 10). I samband därmed fäste riksdagen uppmärksamheten på en av 1939 års statsrevisorer verkställd undersökning av vårdkostnaderna vid fångvårdens olika anstalter under budgetåret 1938/39, vilken utvisade, att kostnaden per underhållsdag varierade högst väsentligt (revisorernas berättelse Del I, sid. 21 och 22). Denna omständighet syntes revisorerna i och för sig motivera, att det inom fångvården pågående arbetet med centralisering av anstalterna fullföljdes med all skyndsamhet och i den utsträckning, som kunde visa sig möjlig med hänsyn till rådande förhållanden. Riksdagen anslöt sig i princip till detta uttalande men betonade samtidigt angelägenheten av att i dåvarande läge nödig varsamhet iakttoges i fråga om ett definitivt nedläggande av fångvården tillhörande anstalter.

De av riksdagen godkända organisationsförändringarna hava numera genomförts utom i vad angår kronohäktet i Halmstad. Sålunda hava straffängelserna i Linköping, Kalmar, Falun och Jönköping förändrats till kronohäkten av 1:a klass, förstnämnda tre fängelser från och med den 1 juli 1940 och sistnämnda fängelse från och med den 1 januari 1941. Vidare har kronohäktet i Örebro från och med förstnämnda dag förändrats till kronohäkte av 2:a klass. Dröjsmålet med nedflyttningen av Jönköpingsfängelset sammanhänger med att fångvårdens nya sinnessjukavdelning å Hall, dit fängelssets klientel skulle överflyttas, icke blivit färdig att helt tagas i bruk förrän under loppet av innevarande år.

Vad beträffar frågan om stängning av *kronohäktet i Halmstad* har fångvårdsstyrelsen på min anmodan i skrivelse den 23 juli 1940 framlagt ytter-

ligare utredning härom. Av utredningen framgick bland annat att beläggningen å rikets fångvårdsanstalter var i stigande och att antalet intagna den 1 juli 1940 var anmärkningsvärt högre än motsvarande antal såväl den 1 juli 1939 som den 1 januari 1940. Enligt utredningen bifogade yttranden från landsfogden och länsstyrelsen i Hallands län ansågo dessa myndigheter synnerligen angeläget, att kronohäktet tills vidare bibehölles, särskilt med hänsyn till nödvändigheten att kunna på fångvårdsanstalt inom länet omhändertaga personer, som kvarhölles med stöd av lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara. För egen del hemställde fångvårdsstyrelsen — under framhållande, bland annat, att förhållandena beträffande fångantal m. m. väsentligt förändrats sedan förslaget om stängning av häktet framlades i statsverkspropositionen — att kronohäktet måtte bibehållas. Genom beslut den 20 september 1940 fann Kungl. Maj:t, med hänsyn till i ärendet dåmera förebragta omständigheter, för det dåvarande ej skäl förordna om häktets stängning. Samtidigt anbefalldes fångvårdsstyrelsen att, därest ändring i fångantal eller andra omständigheter gäve anledning till förnyad prövning av ärendet, göra anmälan därom till Kungl. Maj:t.

Beträffande fångvårdens anstaltsorganisation i övrigt må nämnas, att egendomen *Hall* från och med den 1 juli 1940 förvärvats av fångvårdsstyrelsen. Den slutna paviljongen därstädes togs i bruk i juli 1940, de öppna och halvöppna paviljongerna i början av 1941. I och med att jämväl den nya sjuksjukavdelningen å Håga i början av 1941 blivit färdigställd, är utbyggandet av Hallanstalten i dess första etapp avslutad i vad gäller förläggningslokaler för intagna.

Vad angår *ungdomsfängelseorganisationen* hava ungdomsavdelningarna å Håga och Långanäs lagts ned, den förra definitivt och den senare tillsvidare (jfr II ht. 1940 sid. 43, 70 f.). Å andra sidan har Kungl. Maj:t genom beslut den 23 augusti 1940 medgivit, att ungdomsfängelse må tillsvidare verkställas jämväl i en vid kronohäktet i Ystad anordnad avdelning för män. Denna nya avdelning, vars inrättande icke medfört några ökade kostnader för statsverket, har karaktären av en sluten avdelning och har tillkommit för att möjliggöra en differentierad behandling jämväl av det ungdomsklientel som ej lämpligen kan vårdas å öppen anstalt. Efter de nämnda förändringarna består alltså ungdomsanstaltsorganisationen av sammanlagt följande anstalter nämligen, för män mottagnings- och övervakningsavdelningen i Nyköping, de slutna avdelningarna i Uppsala och Ystad samt de öppna anstalterna å Skenäs och Mäshult samt för kvinnor en avdelning vid centralfängelset i Växjö och en avdelning vid Svenska diakonissällskapets anstalt å Viebäck. Vad Mäshultanstalten beträffar må anmärkas, att Hallands läns landsföreting, som äger egendomen Mäshult, förklarat sig villigt att förlänga fångvårdens nuvarande arrende av egendomen, som utgår den 31 december 1941, för ett år.

Fångvårdsstyrelsens anslagspetita. I skrivelse den 27 augusti 1940 angående anslagsäskanden till 1941 års riksdag har *fångvårdsstyrelsen* inledningsvis lämnat en redogörelse för *be-*

sparingsarbetet inom fångvården. Därvid har styrelsen till en början berört vissa redan vidtagna åtgärder i besparingssyfte. Styrelsen anför sålunda:

I Kungl. Maj:ts cirkulär den 1 december 1939 (nr 841) anbefallda och åsyftade åtgärder ha i stor utsträckning genomförts. Utöver de i cirkuläret särskilt omnämnda åtgärderna har fångvårdsstyrelsen fattat beslut i syfte att åstadkomma sparsamhet vid pappersförbrukningen, begränsa telefonabonnemang samt prenumeration å tidningar och tidskrifter vid fångvårdsanstalterna, inskränka kassation av persedlar vid anstalterna ävensom nedbringa utgifterna för kostförbättring och extra sjukmat samt utrustning åt intagna. Åtgärder ha vidtagits för att begränsa statens utgifter för uniforms-persedlar m. m. Efter det Kungl. Maj:t den 4 januari 1940 utfärdat cirkulär (nr 37) angående begränsning av vikariatsförordnanden m. m., har fångvårdsstyrelsen påbjudit tillämpning av nämnda cirkulär, därvid styrelsen vidtagit åtgärder för att nedbringa kostnaderna för traktamenten vid förordnanden å annan ort än stationeringsorten. Utbildningskurser för fångvårdspersonalen ha tillsvidare inställts. Styrelsen har i samråd med medicinalstyrelsen anmodat läkarna vid fångvårdens sinnessjukavdelningar att tillse att undersökningar av sinnesbeskaffenheten hos tilltalade m. fl. icke göras mera omfattande än vad som är oundgängligen erforderligt samt att den till utlåtandet fogade journalen och övriga redogörelser i möjligaste mån begränsas. Vid fängelser med mycket växlande beläggning ha sådana anordningar vidtagits som möjliggöra avstängning av vissa delar av fängelsebyggnaderna, varigenom vid tider av lägre fångantal kostnaderna för uppvärmning kunna nedbringas.

Styrelsen får slutligen meddela, att styrelsen från och med den 1 juli 1940 för varje fångvårdsanstalt ställt begränsade belopp för olika utgiftsändamål till anstaltens förfogande samt föreskrivit, att de anvisade medlen icke må utan styrelsens medgivande överskridas.

I det följande har styrelsen — efter omnämnande att utredningar i besparingssyfte igångsatts, bland annat, om inskränkning av uppgifterna i fångförteckningarna, om ändringar i fångvårdsanstalternas utspisningsstat i syfte att motverka ökning av omkostnaderna till följd av prisstegring å livsmedel samt om ändrad proviantredovisning — redogjort för resultatet av en av styrelsen verkställd *utredning rörande vårdkostnaderna vid fångvårdsanstalterna.* Denna utredning, som verkställdes i anledning av en av Kungl. Maj:t meddelad föreskrift till styrelsen att inkomma med redogörelse för de åtgärder som styrelsen vidtagit för att nedbringa omkostnaderna vid de fångvårdsanstalter där vårdkostnaden per underhållsdag under budgetåret 1938/39 varit särskilt hög och som ytterst föranletts av det förut berörda uttalandet i ämnet av 1939 års statsrevisorer, har, enligt vad styrelsen meddelat, avsett att finna förklaringen till att vårdkostnaden för underhållsdag väsentligt varierar. Under framhållande att vårdkostnaden av revisorerna uträknats på det sätt, att för varje anstalt summan av netto-utgifterna å avlönings- och omkostnadsanslagen delats med antalet underhållsdagar samt att vårdkostnaden för underhållsdag alltså bestämdes av två faktorer, nämligen å ena sidan anstaltens utgifter för avlöningar och omkostnader och å den andra antalet underhållsdagar eller med andra ord beläggningen, anför styrelsen följande:

Vad angår utgifterna till avlöningar och omkostnader, som till stor del äro fasta och oberoende av beläggningen, må till en början erinras om att dessa utgifter delvis bestämmas av vederbörande fångvårdsanstalts placering i dyrortsgrupp. Att den i gällande avlöningsreglementen genomförda dyrortsgrupperingen i väsentlig mån inverkar på avlöningskostnaderna säger sig självt och belyses av följande exempel: Om vid två särskilda fångvårdsanstalter finnas anställda 20 vaktkonstaplar, placerade i löneklass A 6: 10, och den ena anstalten ligger på A-ort (såsom ungdomsanstalten å Skenäs) samt den andra på I-ort (såsom centralfängelset å Långholmen) blir merkostnaden enbart för själva lönen till de 20 vaktkonstaplarna å I-orten ej mindre än 21,120 kronor. Denna skillnad ökas ytterligare till följd av föreskrifterna om rörligt tillägg och — för vissa orter — kallortstillägg. Motsvarande gäller i huvudsak beträffande omkostnaderna, emedan de flesta förnödenheter på A-ort kunna anskaffas till väsentligt lägre pris än på I-ort. Ur denna synpunkt skulle det alltså framstå såsom ett önskemål att förlägga samtliga fångvårdsanstalter till A-orter. Då emellertid valet av plats för fångvårdsanstalter måste bestämmas av andra hänsyn än dyrorten, är det uppenbart, att två likvärdiga och lika effektivt drivna anstalter enbart på grund av olika placering på dyrortsskalan kunna visa väsentligt olika värdkostnad.

Regeln att driftskostnaderna för ett företag förbilligas per enhet ju större företaget göres gäller även för fångvården. Det råder ej tvivel om att personal, lokaler och maskinell samt annan utrustning vid en större anstalt kan utnyttjas rationellare än vid en mindre. Beträffande de skäl, som göra det nödvändigt att hålla både större och mindre fångvårdsanstalter, tillåter sig styrelsen hänvisa till sitt yttrande över statsrevisorernas ovannämnda uttalande ävensom till de i yttrandet åberopade utredningarna av landshövdingen Hagströmer (Statens off. utredningar 1931: 16 just. dept.) och statens organisationsnämnd (avgivet 1933).

Klienteletts beskaffenhet inverkar helt naturligt på kostnaden. Att exempelvis bevakningen av de till stor del svårskötta sinnessjuka, som vårdas å kronohäktet i Västervik, kräver större och delvis mer kvalificerad personal än bevakningen av de i regel pålitliga fångar, som förvaras vid t. ex. straffängelset i Västerås, säger sig självt. Detta gäller även beträffande utgifterna för omkostnader, då sjukvården å den förra anstalten blir betydligt mer omfattande än vid den senare.

Även klienteletts sysselsättning inverkar i detta avseende. Sålunda kräva de intagna vid ett jordbruksfängelse, om deras pålitlighet ej fullständigt prövats, betydligt större bevakning än sådana intagna, som sysselsättas i celler eller slutna verkstadslokaler.

Slutligen må såsom exempel på kostnadernas oregelmsässiga fördelning nämnas att de ordinarie fångtransporterna, vilka genom anslutningstransporter komma *hela* anstaltsorganisationen till godo, ombesörjas av personal från endast tre fångvårdsanstalter, vilkas utgiftskonto av denna anledning särskilt belastas.

Av det anförda framginge, enligt vad styrelsen vidare uttalat, att den ena av de båda faktorer, som bestämde värdkostnaden per underhållsdag, nämligen storleken av avlöningar och omkostnader, påverkades av ett helt komplex omständigheter, vilka delvis kunde samverka och delvis motverka varandra. Beträffande den andra faktorn, som inverkade på värdkostnaden, nämligen beläggningen, har styrelsen framhållit att det visserligen vore teoretiskt möjligt att genom förflyttningar anstalterna emellan hålla en propor-

tionellt konstant beläggning på samtliga för vanligt fångförvar avsedda anstalter och därigenom hålla en konstant proportion mellan anstalternas vårdkostnader men att av många skäl en sådan konstant proportion i praktiken icke kunde upprätthållas. Styrelsen anför härom närmare:

En viss organisation med ett tillräckligt antal fångvårdsanstalter fördelade över landet har sedan gammalt ansetts böra finnas i vårt land. Redan 1840/41 års riksdag fann att det borde finnas minst en statlig fångvårdsanstalt i varje län. Bland annat har hänsyn till de intagna i olika avseenden härvid spelat in. Det är sålunda, såsom bl. a. statens organisationsnämnd i sitt betänkande (sid. 42) så kraftigt framhållit, många gånger olämpligt, att den intagne föres alltför långt ifrån sina närmaste eller en blivande arbetsplats. Möjligheten att bereda de intagna sysselsättning spelar också in vid beslut om anstalternas beläggning. Detta system medför givetvis att vissa mindre anstalter komma att finnas, där vårdkostnaden ibland kommer att vara hög och vidare kommer att kraftigt variera från tid till annan. Exempel på sådana anstalter utgöra kronohäkterna i Visby och Haparanda. Det må framhållas, att de verkliga utgifterna vid dessa häkten äro blygsamma, för budgetåret 1939/40 mellan 25,000 och 30,000 kronor, och att den höga vårdkostnaden för underhållsdag alltså väsentligen orsakas av den ojämna beläggningen. I detta sammanhang må också uppmärksammas de vid olika fångelser mycket varierande kostnaderna för resor med häktade till och från rannsakningar. Särskilt i övre Sverige ha domstolarna i stor utsträckning tingsställe i brottmål å annan ort än den, där rannsakningsfängelset är beläget.

Beträffande de omständigheter som påverka beläggningen och av praktiska skäl göra det omöjligt att hålla ett jämnt fångantal på samtliga anstalter har styrelsen i övrigt hänvisat till sitt yttrande över statsrevisorernas uttalande med däri omnämnda utredningar ävensom till ett av styrelsen den 20 november 1939 avgivet underdånigt yttrande angående ifrågasatt nedläggande av dåvarande straffängelserna i Kalmar och Falun samt kronohäkterna i Halmstad och Örebro (jfr II ht. 1940 sid. 38 ff.).

Härjämte har styrelsen åberopat en sammanställning rörande vårdkostnaderna vid de olika fångvårdsanstalterna under budgetåret 1939/40, uppgjord efter samma princip som en av statsrevisorerna för budgetåret 1938/39 upprättad dylik sammanställning.

Beträffande de i översikten intagna uppgifterna anför fångvårdsstyrelsen följande:

En jämförelse mellan de båda sammanställningarna visar bland annat, att vårdkostnaden vid de större fångvårdsanstalterna i allmänhet stegrats i ungefär samma proportion medan den vid de mindre anstalterna företer större växlingar. Ett belysande exempel utgör kronohäktet i Sundsvall där medeltalet intagna för senaste budgetår är såsom tabellen visar 11 med en vårdkostnad per underhållsdag av 12 kronor 74 öre, medan motsvarande tal för budgetåret 1938/39 var 21 respektive 7 kronor 35 öre. En sådan jämförelse illustrerar i övrigt ur olika synpunkter vad styrelsen ovan uttalat.

Under åberopande av den gjorda utredningen har fångvårdsstyrelsen uttalat, att den anbefallda redogörelsen för av styrelsen i förevarande avseende vidtagna åtgärder syntes kunna inskränkas till en hänvisning till de förut omnämnda allmänna besparingsåtgärderna. Vid genomförandet av dessa åtgärder

gärder hade styrelsen nämligen särskilt beaktat nödvändigheten att — så långt det varit förenligt med klok ekonomi och fångvårdens humanitära krav — nedbringa kostnaderna vid de anstalter där vårdkostnaden för underhållsdag varit särskilt hög.

I anledning av innehållet i statsrådsprotokollet över finansärenden den 21 juni 1940 med allmänna riktlinjer för det fortsatta besparingsarbetet har fångvårdsstyrelsen framhållit att, såsom av det föregående framginge, åtgärder för förenkling och effektivisering av ärendenas handläggning vidtagits, samt att styrelsen hade uppmärksamheten riktad på vad som ytterligare kunde göras i detta hänseende. Vad särskilt anginge ett i statsrådsprotokollet gjort uttalande att vid verk med större lokalförvaltning och mera specialiserade uppgifter, såsom fångvården, krävdes besparingsåtgärder av delvis annan omfattning och inriktning än förut i protokollet angivits, har styrelsen erinrat, att styrelsen och fångvårdsstaten sedan i det närmaste tjugu år tillbaka varit föremål för ett flertal besparingsorgans granskning och åtgärder, bland annat av statens organisationsnämnd, samt att åtskilliga åtgärder till organisationens förenklande och förbilligande därefter vidtagits, bland annat genom nedläggande av ett flertal anstalter och indragning av tjänster (jfr II ht. 1940 sid. 37). I anslutning härtill har styrelsen redogjort för de åtgärder till vinnande av ytterligare förenkling i organisationen, vilka godkänts av 1940 års lagtima riksdag (jfr sid. 2 ff.).

Trots det besparingsarbete som enligt den lämnade redogörelsen bedrivits inom fångvården, utvisar den senast föreliggande budgetredovisningen, att förevarande anslag överskridits med i runt tal 187,100 kronor. Sålunda föreliggande överskridanden å posterna till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat (— 105,254: 71), till grundavlöningar m. m. (— 37,111: 74) och till rörligt tillägg (— 59,897: 43), medan besparingar uppstått å posterna till avlöningar till tjänstemän å övergångsstat (+ 1,227: 87), till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t (+ 8,918: 02), och till avlöningsförhöjningar m. m. (+ 4,936: 13). Beträffande orsakerna till anslagsöverskridandet, i den mån detta ej berott på höjning av det rörliga tillägget, har fångvårdsstyrelsen i sin skrivelse rörande anslagsäskanden anfört följande:

Rådande krisförhållanden ha föranlett ökade kostnader för personal m. m. Sålunda har till följd av tidsläget vissa fångelser tagits i anspråk för fångar av särskilt samhällsfarlig typ, vilket nödvändiggjort förstärkning av personalen vid dessa fångelser. Vid vissa kronohäkten — t. ex. kronohäktet i Luleå — har beläggningen hastigt stegrats.

Bestämmelserna om tjänstemäns ledighet för sjukdom m. m. äro i visst avseende gynnsammare för befattningshavarna än tidigare men medföra ökade kostnader för statsverket. Rätten till sjukvård på statens bekostnad har i hög grad utsträckts. Bestämmelserna beträffande ordinarie, extra ordinarie och extra tjänstemän om övergång till det nya avlöningsreglementet ha medfört stora kostnader. Några särskilda medel för de sålunda beviljade utsträckta förmånerna ha ej beviljats. Vidare har den rätt till tjänstedräkt, som enligt de nya avlöningsbestämmelserna tillkommer fångvårdsstatens be-

fattningshavare, medfört avsevärda kostnader, av fångvårdsstyrelsen uppskattade till 32,000 kronor per år. För 1939/40 torde dessa kostnader ha gått upp till c:a 20,000 kronor men *inga* medel ha beräknats härför för sistnämnda budgetår.

Inkallelserna till militärtjänst ha medfört starkt ökade avlöningskostnader. Vid fångvården är en mycket stor del av personalen reservofficerare och reservunderofficerare. Av de ordinarie tjänstemännen ha flera direktörer varit utkallade i egenskap av reservofficerare, vilket med hänsyn till dessa befattningshavares förhållandevis höga lönegradsplacering givetvis medfört stora kostnader. Extra ordinarie och extra tjänstemän m. fl. ha jämlikt vederbörande kungl. kungörelser under militärtjänstgöring fått uppbära lön med B-avdrag; dessa löneutgifter ha uppgått till betydande belopp.

Medel ha under 1939/40 ej funnits beräknade för den icke-ordinarie personal vid ungdomsanstalten å Mäshult, till vilkens anställande Kungl. Maj:ten den 28 juli 1939 lämnade bemyndigande.

I skrivelse den 26 oktober 1940 har *riksräkenskapsverket* avgivit infortrat utlåtande över fångvårdsstyrelsens utredning rörande vårdkostnaderna per underhållsdag vid fångvårdsanstalterna ävensom rörande de under sist-förflutna budgetår gjorda överskridandena å fångvårdens anslag; och har riksräkenskapsverket förklarat att mot den av fångvårdsstyrelsen lämnade redogörelsen över vårdkostnaderna och de omständigheter, som bidragit till anslagsöverskridandena, ej vore något att erinra.

Vid behandlingen av fångvårdens anslags- och organisationsfrågor för budgetåret 1941/42 har fångvårdsstyrelsen till en början uppehållit sig vid spörsmålet om *beräkningen av medeltalet fångar* under nämnda budgetår. Under uttalande att beläggningen å fångvårdsanstalterna befunne sig i stigande, har styrelsen hänvisat till en tabell, upptagande antalet å samtliga fångvårdsanstalter intagna vid månadsskiftena januari—augusti under åren 1939 och 1940. Efter komplettering med motsvarande uppgifter för tiden september—december har tabellen följande utseende:

Datum	Antal intagna		Datum	Antal intagna	
	1939	1940		1939	1940
1/1	1,777	1,768	1/7	1,618	1,863
1/2	1,915	1,908	1/8	1,600	1,937
1/3	1,920	1,883	1/9	1,588	1,906
1/4	1,828	1,837	1/10	1,631	1,837
1/5	1,732	1,822	1/11	1,764	1,957
1/6	1,653	1,775	1/12	1,871	1,997

Beträffande den under juli och augusti månader förra året inträffade stegringen av antalet intagna har styrelsen anfört bland annat:

Till en del kan den förklaras med att fångvården efter krigsutbrottet nödgas mottaga visa grupper av personer, berövade sin frihet, vilka tidigare antingen icke intagits å fångvården tillhöriga anstalter eller intagits i mindre omfattning än vad för närvarande är fallet. Hit höra sålunda personer till-

hörande krigsmakten, som jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 15 mars 1940 intagas för undergående av militär bestraffning (vaktarrest o. d.), vidare personer, som intagas och förvaras å fängvårdsanstalt med stöd av bestämmelserna i lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. Ytterligare är att märka, att enligt Kungl. Maj:ts beslut den 3 maj 1940 allmän tvångsarbetsanstalt för kvinnor anordnats vid central-fängelset i Växjö, som tillsvidare trätt i stället för tvångsarbetsanstalten i Landskrona. Antalet intagna, tillhörande dessa kategorier, är emellertid lågt, knappt ett fyrtiotal vid samtliga fängelser i riket.

I motsats till vad annars brukar vara fallet voro beläggningsciffrorna år 1940 högre under sommaren än vid närmast föregående årsskifte; vintern är eljest den tid, då fängelserna i regel uppvisa största antalet intagna. Under två månader, från den 1 juni till den 1 augusti 1940, har antalet stigit från 1,775 till 1,937. En jämförelse med år 1939 visar att den 1 augusti 1940 voro i fängelse intagna 337 personer flera än den 1 augusti 1939. En så hög beläggning vid denna tidpunkt av året har icke förekommit sedan år 1933, då antalet intagna var 2,021.

Uppenbarligen beror det ökade fångantalet på ökad brottslighet. Någon statistik över brottsligheten för åren 1939 och 1940 föreligger ännu icke, men antalet förfrågningar å styrelsens avdelning för straffregistret giva vid handen att kriminaliteten är i tillväxt. Beträffande orsakerna till denna ökade brottslighet får styrelsen nu, liksom i tidigare skrivelser till Kungl. Maj:t i detta ämne, hänvisa till det allmänna osäkerhetstillstånd, som det nuvarande världsläget medför, vidare till vissa lagstiftningsåtgärder, bland annat kriminaliserandet av en mångfald handlingar, som antingen grundas på tidigare okända eller icke aktuella förhållanden eller som tidigare lämnats obeivrade, samt slutligen till de ekonomiska återverkningarna av kriget på vårt lands näringsliv och på medborgarnas försörjningsmöjligheter.

Styrelsen har härefter gått in på frågan huru kriminaliteten kommer att gestalta sig under den närmaste tiden, samt anför:

Det kan förutses att vårt land kommer att få känning av världskrisen i form av tilltagande arbetslöshet. Erfarenheten bland annat från krisen i början av 1930-talet synes visa, att depressionstider leda till ökat antal brott, särskilt egendomsbrott. Prisstegring och brist på varor kan ytterligare försvåra läget. I vissa hänseenden synes sålunda det tidsskifte, som ligger framför oss, erbjuda likheter med tiden för förra världskriget. Denna tid utmärktes av en våldsamt stegrad brottslighet. Antalet till frihetsstraff dömda personer steg sålunda, i avrundade tal uttryckt, från 4,000 år 1914 till 4,500 år 1915, 5,000 år 1916 och 8,000 år 1917 för att år 1918 kulminera med mer än 13,000 dömda.

Utgångsläget är nu så tillvida ogynnsammare, som antalet till frihetsstraff dömda personer vid krisens början var högre än år 1914; mot 4,000 dömda sistnämnda år svarar för år 1939 troligen ett antal av närmare 6,000. Å andra sidan kan man med en viss sannolikhet räkna med att den utbyggda socialvården och det allmännas ansträngningar att bemästra krisens verkningar skola under rådande kristid hindra en brottslighet av den häftighet och omfattning som förra världskriget uppvisade.

I anslutning till det anförda har styrelsen förklarat att det av lätt insedda skäl icke vore möjligt att göra något bestämt uttalande om brottslighetens omfattning och beläggningsen av fängvårdsanstalterna under budgetåret 1941/42. Emellertid har styrelsen, även med risk att beräkningarna hålles alltför mycket i underkant, ansett sig på dåvarande stadium icke böra räkna

med högre medeltal fångar för budgetåret 1941/42 än 2,100 mot 1,800 för budgetåret 1940/41. Till jämförelse har styrelsen omnämmt, att medeltalet fångar under närmast föregående kris uppgått till 2,249 för år 1932 och 2,172 för år 1933.

Styrelsen har härefter övergått till frågan, huruvida någon beskränning av *anstaltsorganisationen* vore möjlig under nu angivna förutsättningar. Vad beträffar möjligheterna att *definitivt nedlägga* fångvården tillhörande anstalter har styrelsen erinrat att denna fråga behandlats vid 1940 års lagtima riksdag. I anledning av förslag att förändra vissa straffängelser till kronohäkten m. m. förklarade sig riksdagen såsom av det föregående framgår, icke ha något att erinra mot förslaget, men riksdagen önskade understryka åtgärdernas provisoriska natur samt betonade angelägenheten av att i rådande läge nödig varsamhet iakttoges i fråga om ett definitivt nedläggande av fångvården tillhörande anstalter. Vad som inträffat efter riksdagens sålunda gjorda uttalande har, enligt vad fångvårdsstyrelsen anfört i skrivelserna den 27 augusti 1940, ytterligare bekräftat riktigheten av nämnda påpekande. Att under nuvarande förhållanden skrida till ett definitivt minskande av fängelseutrymmet kunde enligt styrelsens mening icke komma ifråga. Styrelsen har även tagit under övervägande att *tillsvidare stänga* någon fångvårdsanstalt, men med hänsyn till den redan ökade beläggningen av fångvårdsanstalterna och den ytterligare stegring, som kunde emotses, sett sig nödsakad avstyrka även en sådan åtgärd. Styrelsen har emellertid förklarat sig ha för avsikt att med den största uppmärksamhet följa situationen på ifrågavarande område samt att framlägga de förslag till besparingar som under budgetåret kunde befinnas befogade.

Beträffande *fångvårdens personalbehov* har fångvårdsstyrelsen, i enlighet med den ståndpunkt, som styrelsen intagit beträffande anstaltsorganisationen, icke ansett sig kunna föreslå, att direktörstjänsterna vid de fängelser, som enligt Kungl. Maj:ts tidigare omförmälda beslut den 14 juni 1940 förändrats till kronohäkten, överföras till övergångsstat. Med avseende å personalbehovet i övrigt uppger sig styrelsen ha tagit under övervägande att på grund av den avsevärt ökade beläggning av fångvårdsanstalterna, med vilken man enligt styrelsens uppfattning hade att räkna, göra framställning om nya befattningar, särskilt i vaktkonstapelsgrad. Med hänsyn till nödvändigheten att i nuvarande läge hålla statsutgifterna nere har styrelsen dock ansett sig för närvarande böra avstå härifrån utom beträffande vissa skrivbiträden. I övrigt säger sig styrelsen hava för avsikt att söka med nu befintliga tjänster tillgodose personalbehovet vid anstalterna. Därvid har styrelsen emellertid framhållit, att situationen kunde bliva sådan, att tillsättandet av nya befattningar bleve ofrånkomligt. Behovet av sådana befattningar borde i så fall enligt styrelsens mening få tillgodoses genom anlåtande av anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

Den för disponerandet av fångvårdsstatens avlöningsanslag gällande avlöningsstaten, vilken fastställts att gälla under budgetåret 1940/41, är av följande lydelse:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, <i>förslagsvis</i> . . .	kronor	2,360,400	
2. Avlöningar till tjänstemän å övergångsstat	»	10,000	
3. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	»	189,000	
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:			
a) Grundavlöningar m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor	716,700	
b) Avlöningsförhöjningar m. m., <i>förslagsvis</i>	»	40,000	»
			756,700
5. Särskild löneförmån till tjänsteman å övergångsstat, <i>förslagsvis</i>	»	200	
6. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	286,500	
			Summa kronor 3,602,800.

Med avseende å anslagsposten till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat har fångvårdsstyrelsen framhållit, att denna post med hänsyn till det i 1940 års statsverksproposition framlagda förslaget om stängning av kronohäktet i Halmstad nedsatts med 5,886 kronor, motsvarande lönen till en kronohäktesföreståndare av 1:a klass. Under hänvisning till att styrelsen sedermera i anledning av verkställd ytterligare utredning i ämnet avstyrkt förslaget (jfr sid. 3), har styrelsen ansett sig för nästa budgetår böra beräkna medel för avlönande av nämnde kronohäktesföreståndare. Vidare har styrelsen, enär den direktör med tjänstgöring vid kronohäktet i Örebro, som avlönas från övergångsstaten, enligt styrelsens uppgift skall avgå med pension från och med den 1 november 1941, beräknat medel under förevarande anslagspost jämväl till lön från och med nämnda tidpunkt åt en kronohäktesföreståndare av 2:a klass med 3,954 kronor. Styrelsen har alltså höjt anslagsposten med sammanlagt (5,886 + 3,954 = 9,840) 9,900 kronor till 2,370,300 kronor.

Från anslagsposten avlöningar till tjänstemän å övergångsstat avlönas nu, förutom den nyss omförmälde direktören, en kokerska, som enligt vad fångvårdsstyrelsen meddelar uppnår pensionsåldern redan under innevarande budgetår. För budgetåret 1941/42 har styrelsen därför uppfört ifrågavarande anslagspost med allenast så stort belopp som motsvarar lön till en direktör under 4 månader eller i runt tal 3,100 kronor, vilket innebär en sänkning i förhållande till nu utgående belopp med 6,900 kronor till 3,100 kronor.

I fråga om anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, har fångvårdsstyrelsen trots tidslaget ansett sig befogad att ånyo föra fram ett förslag om tilläggsarvoden åt envar av föreståndarna vid kronohäktena i Nyköping och Ystad. Under hänvisning i huvudsak till vad i detta avseende anförts i styrelsens skrivelse med förslag till anslagsäskanden till 1940 års riksdag samt vad i anledning därav förekommit (jfr II ht. 1940 sid. 58 f.), yttrar styrelsen härom:

Styrelsen erinrade att till kronohäktet i Nyköping vore förlagd mottagnings- och övervakningsavdelning för dem som ådömts ungdomsfängelse samt att uppsikten över och handledningen av de där intagna vore synnerligen krävande, eftersom samtliga intagna där genomginge en psykiatrisk och psykologisk undersökning samt i övrigt vore föremål för observation för avgörande av frågan på vilken ungdomsanstalt de skulle placeras. Beträffande kronohäktet i Ystad framhöll styrelsen, att kronohäktet numera vore avsett för yngre personer, som befunnits vara förminskat tillräkneliga och ådömts förvaring, yngre straffriförklarade samt till ungdomsfängelse dömda, vilkas sinnesbeskaffenhet påkallade särskilda vårdåtgärder. Styrelsen framhöll, att Ystadsanstalten med dess särskilda uppfostringsmetoder — vissa pålitliga intagna få under dagen arbeta hos arbetsgivare i staden eller dess närhet — ställde stora anspråk särskilt på föreståndaren. I yttranden över förslaget om dessa tilläggsarvoden avstyrkte statskontoret detsamma, medan allmänna lönenämnden ej hade något att erinra mot en förbättrad löneställning, dock att arvoden syntes böra bestämmas till något lägre belopp än fångvårdsstyrelsen förordat, nämligen till 750 kronor eller skillnaden mellan A 16 och A 18 å C-ort. Föredragande departementschefen tillstyrkte ej fångvårdsstyrelsens förslag i denna del, men riksdagen uttalade i sin skrivelse i ämnet att riksdagen för sin del icke kunnat undgå att finna beaktansvärda skäl tala för en förbättrad löneställning åt föreståndarna för nämnda kronohäkten.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit har styrelsen hemställt, att under förevarande anslagspost måtte beräknas medel till särskilt arvode å 750 kronor åt envar av föreståndarna vid kronohäktena i Nyköping och Ystad. I övrigt har styrelsen beträffande denna anslagspost endast ansett sig böra framhålla att, om beläggningen å fångvårdsanstalterna skulle stiga alltför mycket utöver den nuvarande, det kunde bli nödvändigt för styrelsen att hos Kungl. Maj:t hemställa om höjning av läkare- och predikantarvoden vid någon eller några av de mest arbetstyngda anstalterna. I enlighet med det sagda har styrelsen föreslagit att anslagsposten för nästa budgetår höjes med 1,500 kronor till 190,500 kronor.

Under posten avlöningar till övrig icke-ordinarie personal har fångvårdsstyrelsen begärt medel till sju nya extra ordinarie skrivbiträdesbefattningar. Såsom stöd för denna framställning har styrelsen åberopat den väntade ökade beläggningen å fångvårdsanstalterna, vilken enligt styrelsens erfarenhet skulle motivera ett flertal nya tjänster. Styrelsen inskränkte sig till att begära befattningar i skrivbiträdesgrad, enär erfarenheten visat att åtskilliga göromål med fördel kunde anförtros åt skrivbiträden, varigenom annan arbetskraft frigjordes för mera krävande, för vederbörande närmast avsedda uppgifter. Det till lön åt de föreslagna nya befattningshavarna erforderliga anslagsbeloppet har styrelsen beräknat till i runt tal 15,600 kronor, med vilket belopp styrelsen följaktligen höjt delposten till *grundavlöningar m. m.* Beträffande delposten till *avlöningsförhöjningar m. m.* har styrelsen icke ifrågasatt någon förändring. Anslagsposten skulle sålunda höjas till 772,300 kronor.

Från den med 200 kronor uppförda anslagsposten särskild löneformån till tjänstemånå övergångsstat bestrides för närvarande tillfällig löneförbättring åt en kokerska å övergångsstat. Då denna befattningshavare, som nämnts, avgår ur tjänst under nu löpande budgetår, har

fångvårdsstyrelsen ej upptagit någon motsvarande anslagspost i sitt förslag till avlöningsstat för budgetåret 1941/42.

Anslagsposten till rörligt tillägg har styrelsen räknat om efter nu gällande indextal, vilket medfört en höjning av posten med 185,300 kronor till 471,800 kronor.

För budgetåret 1941/42 har fångvårdsstyrelsen alltså äskat en ökning av förevarande anslag med $(9,900 - 6,900 + 1,500 + 15,600 - 200 + 185,300 =)$ 205,200 kronor till 3,808,000 kronor.

De sakkun-
niga.

Av mig jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade sakkunniga (bankrådet Hj. K. A. Ekengren och revisorn S. R. Wikland) för undersökning rörande möjligheterna att genom förenklingar i fångvårdsanstalternas organisation eller på annat sätt nedbringa kostnaderna för fångvården hava med skrivelse den 20 mars 1941 överlämnat sin undersökning, vilken verkstälts i samråd med fångvårdsstyrelsen.

Innan redogörelse lämnas för de sakkunnigas undersökning, må först hänvisas till följande uppgifter angående i statens fångvårdsanstalter 1925—1940 intagna personer.

	Medeltal fångar per dag	Högsta antal fångar någon dag		Medeltal fångar per dag	Högsta antal fångar någon dag
1925.....	1,751	1,881	1933.....	2,172	2,454
1926.....	1,810	1,967	1934.....	2,058	2,321
1927.....	1,932	2,060	1935.....	1,891	2,096
1928.....	2,006	2,125	1936.....	1,934	2,145
1929.....	2,101	2,311	1937.....	1,824	2,078
1930.....	2,201	2,401	1938.....	1,753	1,915
1931.....	2,081	2,278	1939.....	1,723	1,920
1932.....	2,249	2,459	1940.....	1,874	1,997

Totalantalet vid samtliga fångvårdsanstalter per år nyintagna under perioden 1931—1940 har växlat på följande sätt:

	Antal nyintagna		Antal nyintagna
1931.....	16,202	1936.....	10,810
1932.....	17,468	1937.....	8,655
1933.....	15,245	1938.....	8,896
1934.....	13,114	1939.....	5,404
1935.....	11,868	1940.....	6,580

Att beläggningen på fängelserna icke undergått en mot nedgången i nyintagningen svarande minskning har bland annat berott därpå att bötesfångarna, särskilt enligt de gamla förvandlingsreglerna, vanligen hade mycket korta strafftider.

Den kraftiga nedgången i antalet nyintagningar beror framför allt på minskningen i antalet nyintagna bötesfångar, vilket 1931 utgjorde 12,375 men 1940 endast 656.

Det må anmärkas att fångantalet den 1 mars 1941 stigit till 2,091.

De sakkunniga hava beträffande frågan om det *antagliga medeltalet fångar per dag* under budgetåret 1941/42 hänvisat till, att under år 1940 en viss ökning inträtt, vilken ökning fortsatt under år 1941. Huruvida denna ökning kommer att fortsätta är enligt de sakkunnigas mening svårt att med bestämdhet uttala sig om, ehuru förhållandena närmast tyda på att så blir fallet.

De sakkunniga hava därefter ingått på frågan angående lämpligheten av att för beräkning av fångvårdens anslag fastställa en *normalbeläggnings-siffra*. De anföra härom följande:

Fångvårdsstyrelsen brukar i sina anslagspetita till grund för anslagsberäkningarna åberopa ett för det nästföljande budgetåret antaget dagsmedeltal fångar. Därvid har man gjort upp en prognos om brottslighetens omfattning under budgetåret. Det sålunda antagna dagsmedeltalet fångar har blivit vägledande för bestämmandet av personalbehovet och anslagsberäkningen. Att på detta sätt uppgöra beräkningarna efter de ovissa kalkylerna rörande dagsmedeltalet intagna fångar synes emellertid vara mindre lämpligt. Det torde i stället vara rimligare att man söker ange en siffra för normalbeläggningsen, baserad på utvecklingen under en följd av år. Kommer den faktiska beläggningsen under budgetåret att väsentligt överstiga denna siffra, bör fångvårdsstyrelsen få öka sin tillfälligt anställda personal; nedgår i stället den verkliga beläggningsen väsentligt under sagda siffra bör personalen i motsvarande mån minskas. Endast om normalbeläggnings-siffran under en längre tid överskridits, respektive underskridits och man kan utgå från att denna högre, respektive lägre beläggning kommer att bli bestående under mera avsevärd tid, bör normalbeläggnings-siffran ändras. Genom ett sådant system erhåller man en fastare utgångspunkt för anslagsberäkningen samtidigt som man lämnar rum för mindre variationer i fångantalet utan att personalbehovet därigenom påverkas.

Under hänvisning till det anförda hava de sakkunniga i samråd med fångvårdsstyrelsen ansett sig böra söka fixera en normalbeläggnings-siffra. Med hänsyn till de senaste årens medelbeläggning hava de sakkunniga och fångvårdsstyrelsen därvid föreslagit, att denna siffra bestämmes till 2,000.

De sakkunniga uttala vidare, att de med utgångspunkt från nämnda normalbeläggnings-siffra i samråd med fångvårdsstyrelsen undersökt möjligheterna att genom ytterligare koncentration av anstalterna och genom förenklingar av administrationen m. m. nedbrinka kostnaderna för fångvården. Vid denna prövning hade hänsyn tagits till de riktlinjer, som departementschefen och riksdagen anvisat och för vilka redogörelse lämnats i det föregående. Vidare hade de sakkunniga tagit del av landshövding Hagströmers och organisationsnämndens förenämnda utredningar.

Anstalter för vanligt fångförvar.

De sakkunniga hava ifråga om organisationen av de för vanligt fångförvar avsedda anstalterna först till prövning upptagit *centralfängelserna och straff-fängelserna* samt därvid till en början lämnat följande redogörelse angående beläggningsen å dessa anstalter.

A n s t a l t	Antal celler	Högsta me- delbelägg- ning under åren 1936 —1940	Belägg- ning 31/12 1940	Antal befattn.- havare 31/12 1940	Antal fångar per befattn.- havare 31/12 1940
Centralfängelset å Långholmen	546	532	453	171	2.6
» i Malmö	188	188	175	55	2.6
» å Härlanda	165	182	144	51	2.8
» i Mariestad	79	75	59	32	1.8
» i Härnösand	139 ¹	143	73	35	2.1
» i Norrköping	85	104	65	38	1.7
» i Växjö	84	90	95	26	3.7
Straffängelset i Uppsala	50	53	38	17	2.2
» i Kristianstad	70	65	37	13	2.8
» i Vänersborg	75	69	46	13	3.5
» i Karlstad	54	62	36	13	2.8
» i Västerås	55	61	36	14	2.6
» i Gävle	81	82	65	18	3.6

De sakkunniga framhålla att centralfängelserna varit i stort sett normalt belagda. Vid vissa tillfällen har till och med överbeläggning förekommit. Ifråga om centralfängelset å Långholmen finnes visserligen en relativt stor marginal mellan cellantalet och medeltalet fångar per dag, men denna är ej större än som är betingad av detta fängelses storlek. Det må dessutom anmärkas, att i cellantalet å Långholmen ingå 200 nattceller i gemensamhetsavdelningen, vilka på grund av verkställighetslagens föreskrifter om straffånges vistelse viss minimitid i enrum ej kunna utnyttjas annat än delvis. Vid förhandlingar mellan fångvårdsstyrelsen och de sakkunniga har styrelsen väckt förslag om att sammanbinda centralfängelset med kronohäktesavdelningen genom en byggnad, vari skulle inrymmas gemensamma expeditionlokaler för centralfängelset och kronohäktesavdelningen, vilka nu hava sina expeditionlokaler på olika ställen. Härigenom skulle personalen å expeditionerna kunna nedbringas samt expedition- och redogörargöromålen rationaliseras. De sakkunniga hava ansett sig böra förorda förslaget, som torde medföra avsevärda fördelar både ur ekonomisk och praktisk synpunkt, dock endast under den förutsättningen att centralfängelset avses under lång tid framåt böra kvarbliva å nuvarande plats.

Straffängelserna hava likaledes på det hela taget varit normalt belagda. De sakkunniga hava ej ansett sig böra föreslå någon ändring i centralfängelsernas och straffängelsernas organisation.

Enligt beslut den 3 maj 1940 har Kungl. Maj:t medgivit, att statens *tvångsarbetsanstalt i Landskrona* och den i samband därmed anordnade alkoholistanstalten med tillhörande byggnader och område med visst undantag skulle upplätas för krigsmaktens behov. I samband därmed har Kungl. Maj:t för-

¹ En paviljong om c:a 40 platser hålles stängd.

ordnat att tillvidare, under den tid anstalten komme att disponeras för krigsmaktens behov och intill dess Kungl. Maj:t annorlunda beslutar, allmän tvångsarbetsanstalt för kvinnor skulle, i stället för den i Landskrona befintliga anstalten, anordnas vid centralfängelset i Växjö. För närvarande äro där intagna 27 tvångsarbeterskor. Fångvårdsstyrelsen har i sin skrivelse den 27 augusti 1940 upptagit frågan om *tvångsarbetsanstalternas* ställning samt ifrågasatt att den bevakningspersonal, som erfordrades för de kvinnliga lösdrivarna eventuellt borde överföras å fångvårdens stat. Vidkommande de manliga lösdrivarna har styrelsen uttalat, att det skulle vara förenat med ekonomiska, organisatoriska och andra fördelar, om även de manliga tvångsarbetarna inordnades under fångvårdsstyrelsen genom att statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö förlades under fångvården. Utrymmet där skulle då kunna bättre utnyttjas; för det dåvarande stode en sluten avdelning med ett 60-tal platser tom. Arbetsdriften skulle kunna bedrivas mera planmässigt, om den lades under fångvårdens arbetsdrift med dess fasta organisation och vidsträckta förbindelser. Svartsjöanstaltens införlivande med fångvården skulle vidare underlätta förflyttning av personal mellan anstalten och nuvarande fångvårdsanstalter, vilket ur åtskilliga synpunkter vore en fördel.

De sakkunniga hava i denna del samrått med de inom socialdepartementet tillkallade sakkunniga för utredning rörande rationalisering av anstaltsvården för lösdrivare och alkoholister, därvid dessa sakkunniga meddelat, att de ej hade för avsikt att föreslå någon överflyttning av tvångsarbetsanstalterna till fångvården men att det vore angeläget att övertalig personal vid Svartsjö- och Landskronaanstalterna bereddes tjänstgöring i fångvården.

De sakkunniga hava därför ej ansett sig böra vidare upptaga spørsmålet om tvångsarbetsanstalternas ställning.

Fångvårdsstyrelsen, som numera efter Hallanstaltens färdigställande låtit dit överflytta å straffängelset i Karlstad intagna internerade, har under överläggningar med de sakkunniga föreslagit, att sistnämnda fängelse skulle tills vidare upphöra såsom interneringsanstalt och i stället användas för vanligt fångförvar. De sakkunniga hava funnit detta förslag lämpligt och förorda därför detsamma. Under nu osäkra förhållanden beträffande fångantalet hava de sakkunniga förklarat sig anse, att straffängelset i Karlstad åtminstone tills vidare under budgetåret 1941/42 bör bibehållas såsom straff-fängelse. Skulle fångantalet under budgetåret nedgå bör, enligt de sakkunniga, personalantalet vid straffängelset nedbringas.

Vidkommande *kronohäktena* hava de sakkunniga först erinrat om att statsrevisorerna särskilt fäst sig vid, att kostnaderna per underhållsdag varierade högst väsentligt, vilken omständighet synts revisorerna i och för sig motivera att det inom fångvården pågående arbetet med centralisering av anstalterna fullföljdes med all den skyndsamhet och i den utsträckning, som kunde visa sig möjlig med hänsyn till rådande förhållanden.

Nedanstående tabell visar beläggnigen m. m. vid kronohäkterna:

K r o n o h ä k t e t i	Antal celler	Medeltal högsta beläggn. 1936—40	Beläggn. 31/12 1940	Antal befattningshavare 31/12 1940	Antal fångar per befattningshavare
Nyköping	37	30	29	10	2.9
Linköping	71	62	17	9	1.9
Jönköping	80	85	82	22	3.7
Kalmar	72	24	12	5	2.4
Västervik	40	50	42	17	2.5
Karlskrona	68	30	22	6	3.7
Ystad	45	47	38	14	2.7
Halmstad	27	17	8	4	2.0
Falun	51	39	33	9	3.7
Sundsvall	39	34	8	7	1.1
Östersund	29	20	11	6	1.8
Umeå	23	35	11	7	1.6
Luleå	33	26	24	7	3.4
Visby	19	15	7	4	1.8
Örebro	80	23	15	6	2.5
Hudiksvall	23	26	13	6	2.2
Haparanda	15	13	8	4	2.0

I fråga om *vårdkostnaderna* samt *kronohäkternas bibehållande* anför de sakkunniga:

Det torde vara ofrånkomligt att kostnaderna för bevakning och utspisning ävensom för anstaltens drift och skötsel i övrigt måste i proportion till antalet fångar bliva högre vid en liten anstalt än vid en större sådan. Vid en liten anstalt med dess ringa antal fångar kan någon arbetsdrift i egentlig mening ej anordnas, varigenom fångvården ej kan i nämnvärd grad tillgodogöra sig fångarnas arbetskraft. Ur denna synpunkt skulle det vara önskvärt att kunna inskränka fångvårdsanstalterna till allenast ett fåtal. Detta kan emellertid ej genomföras med hänsyn till vårt lands stora geografiska sträckning, ty behovet av ortsfångelser är här kännbarare än i länder med mera begränsade områden och tätare befolkning. Våra nuvarande kronohäkten utgöra dessutom tingsställen i brottmål för omkringliggande häradet och vid ett vart av dessa emottagas rannsakningsfångar icke blott från ett flertal tingslag utan, enligt därom träffade överenskommelser, jämväl från de städer, där anstalterna äro belägna. Skall därför nedläggande av kronohäkten ske, måste åtgärder vidtagas för anskaffande av rannsakningslokaler och häkten för de häktades förvaring. De stads- och häradshäkten, som för närvarande finnas, torde ej fylla rimliga fordringar på en fångvårdsanstalt. De nuvarande ovissa förhållandena i fråga om brottsfrekvensen mana till försiktighet i vad det gäller att indraga eller minska det nu tillgängliga utrymmet i statens fångvårdsanstalter. Det är dessutom nödvändigt att söka hålla transporterna av fångarna inom rimliga gränser. Med hänsyn till vad sålunda anförts, anse de sakkunniga att nedläggande av något kronohäkte nu ej bör äga rum.

I stället hava de sakkunniga inriktat sin undersökning på att söka vidtaga sådana åtgärder med kronohäktena att de, i den mån de tagas i anspråk för vanligt fångförvar, organiseras på sådant sätt, som ur ekonomisk och rationell synpunkt är lämpligast. Med hänsyn till att kronohäktena i Nyköping, Västervik och Ystad användas, förutom såsom vanliga häkten, såsom specialanstalter och jämväl i fortsättningen böra tagas i anspråk för samma ändamål, hava dessa häkten ej ansetts böra upptagas till behandling i detta sammanhang.

Till ledning för bedömandet av användningen av övriga kronohäkten hänvisas till nedanstående tabell över medeltalet häktade eller till urbota straff dömda som under åren 1936—1940 varit intagna å följande kronohäkten:

K r o n o h ä k t e t i	Häktade	Straff- fångar	Fängelse- fångar	Summa
Linköping	1	32	12	45
Jönköping	1	5	4	10
Kalmar.....	2	3	9	14
Karlskrona	1	4	10	15
Halmstad.....	1	3	4	8
Falun	3	9	13	25
Sundsvall.....	3	1	13	17
Östersund.....	2	1	7	10
Umeå	3	3	12	18
Luleå	2	3	11	16
Visby	1	1	5	7
Örebro	2	2	8	12
Hudiksvall.....	1	1	9	11
Haparanda	1	1	4	6

I fråga om denna tabell anmärka de sakkunniga, att siffrorna i densamma hänföra sig till en tidsperiod, beträffande vilken man helt allmänt kan konstatera, att beläggningen å fångvårdsanstalterna på grund av bland annat goda arbetsmöjligheter varit relativt liten. Det är vidare att märka, att häktningensinstitutet numera användes mindre än förut samt att bötesfångarnas antal gått ned på grund av omläggningen av bötesförvandlingen. Det är emellertid troligt, att bötesfångarnas antal kommer att öka, när bötesförvandlingslagen varit i tillämpning ännu någon tid, varjämte man torde böra räkna med en ökad användning jämväl av häktningensinstitutet.

De i tabellen angivna siffrorna visa att vissa av kronohäktena haft en särskilt låg beläggning. Alla skäl tala därför att den av 1940 års riksdag godkända provisoriska planen beträffande kronohäktena göres definitivt från och med budgetåret 1941/42. Dessa kronohäktens användning bör därför för framtiden inskränkas med huvudsakligt syfte att tjänstgöra såsom *rannsakningshäkten* samt för förvaring av *bötesfångar*. För att utmärka dessa häktens huvudsakliga funktion böra de hädanefter benämnas *rannsakningshäkten*. Såsom *rannsakningshäkten* synas böra upptagas kronohäktena i *Kalmar*, *Visby*, *Halmstad*, *Hudiksvall*, *Östersund* och *Haparanda*. De böra beräknas normalt kunna mottaga vart och ett 10 fångar. Därest rannsaknings- och bötesfångarnas antal vid något tillfälle ej skulle uppgå till 10, böra anordningar vidtagas så att andra fångar med korta straffliden kunna förvaras i häktet. På sådant sätt bör en tämligen konstant beläggningssiffra kunna hållas vid dessa häkten. Bevakningspersonalens storlek bör bestämmas i enlighet med nyss angivna beläggningssiffra. Enligt vad fångvårdsstyrelsen meddelat skulle personalen vid ett på sådant sätt organiserat rannsakningshäkte i normala fall begränsas till en föreståndare och två vaktkonstaplar ävensom

en vaktfru med skyldighet att jämväl tjänstgöra såsom kokerska. Dessa rannsakningshäkten böra i enlighet med vad fångvårdsstyrelsen föreslagit delvis avstängas, så att överflödigt utrymme ej drager kostnader för uppvärmning, belysning och städning m. m. Det är möjligt att avstängningsåtgärder medföra vissa mindre engångskostnader, men dessa torde kunna täckas av anvisade medel för bestridande av reparations- och underhållskostnader under fastighetsfonden.

Ifråga om kronohäktet i *Jönköping* samt de kronohäkten, som ej äro specialanstalter, d. v. s. de i *Linköping*, *Karlskrona*, *Falun*, *Örebro*, *Sundsvall*, *Umeå* och *Luleå* anföra de sakkunniga:

Enär beläggningen å rannsakningshäktena enligt det föreliggande förslaget skulle i möjligaste mån hållas nere vid 10 fångar per dag, måste fångvården hava tillräckligt utrymme på annat håll för det antal fångar härutöver, som eljest skulle hava förvarats å dessa häkten. Detta överskjutande antal fångar bör intagas i de övriga för vanligt fångförvar avsedda fängelserna och endast om dessa fängelser visa sig otillräckliga härför bör beläggningen å rannsakningshäktena ökas utöver nämnda siffra.

Med nuvarande beläggningssiffror skulle det visserligen vara möjligt att — eftersom ett utnyttjande i görligaste mån av de största fängelserna är ur ekonomisk synpunkt mest fördelaktigt — reducera även sistnämnda kronohäkten till rannsakningshäkten. Med hänsyn emellertid till nödvändigheten att möjliggöra en viss elasticitet utan att ramen brister synas dessa häkten böra tills vidare bibehållas såsom kronohäkten. Beträffande de nordligast belägna kronohäktena föranleda även de långa och dyra fångtransporterna att endast långtidsfångar böra förflyttas från dessa häkten.

För att även de kronohäkten, som ej föreslås nedflyttade till rannsakningshäkten, skola vara organiserade på billigaste sätt synes det lämpligt att man även för dessa utgår från en viss beläggningssiffra och att bevakningsstyrelsens storlek bestämmes härefter. Beläggningssiffran bör dessutom fixeras med hänsyn tagen till häktenas belägenhet och användning. Även för dessa kronohäkten bör gälla att om andra fängelser icke räcka till, denna beläggningssiffra icke annat än tillfälligtvis bör få överskridas. Med dessa utgångspunkter vilja de sakkunniga beträffande förstnämnda åtta kronohäkten föreslå följande:

Kronohäktet i *Linköping*, som i kommunikationsavseende är välbeläget, torde beräknas för en normalbeläggning av 20 fångar. *Örebro*häktet är liksom häktet i *Linköping* i avseende å kommunikationerna välbeläget och bör vid behov kunna användas såsom reservutrymme för centralfängelset å *Långholmen*, i den mån straffängelset i *Västerås* icke är tillräckligt härför. En normal beläggningssiffra av 15 fångar synes böra sättas för detta häkte. Kronohäktet i *Jönköping*, som nu huvudsakligen användes såsom sinnessjukavdelning för straffriförklarade, men vilken avdelning torde kunna avvecklas, bör liksom häktet i *Örebro* lämpligen beräknas för 15 fångar. Kronohäktet i *Karlskrona* användes i stor utsträckning som militärhäkte. Så länge nu rådande förhållanden fortvara, torde knappast någon större nedgång i militärfångarnas antal kunna förväntas, varför detta häkte bör beräknas för 20 fångar per dag. Kronohäktet i *Falun* användes för närvarande för förvaring av personer, som dömts för brott mot rikets säkerhet. Då en del av i häktet intagna hava långa strafftider och ej ansetts böra sammanföras med andra fångkategorier, bör häktet tills vidare beräknas för en beläggning av 20 fångar per dag. För närvarande är fångantalet vid häktet i *Falun* ej mindre än 40, men det synes ej lämpligt att utforma en på längre sikt avsedd organisation med hänsyn till denna beläggningssiffra, utan det ökade personalbehövet bör

tillgodoses genom eljest tillgänglig personal eller ock tillfällig sådan. Sundsvalls kronohäkte, som är beläget i ett utpräglat industridistrikt, bör beräknas för ett dagsmedeltal av 15 fångar. Kronohäktena i Umeå och Luleå torde på grund av sin belägenhet i norra Sverige och med hänsyn till de långa transporterna i dessa trakter beräknas kunna mottaga vardera 20 fångar per dag.

Ett kronohäkte med en beräknad medelbeläggning av 20 fångar synes kunna organiseras med en bevakningspersonal på 7 personer under det att ett kronohäkte med en beräknad beläggning av 15 fångar torde kunna svara för fångvården med en bevakningsstyrka av 5 personer.

Även i kronohäktena böra avstängningsanordningar vidtagas för att förbilliga driften.

Nedanstående sammanställning visar den föreslagna normalbeläggningen å ifrågavarande krono- och rannsakningshäkten:

A n s t a l t		Nuvarande antal cellér	Normal- beläggning	Reserv- utrymme	Personal- antal vid beräknad normal- beläggning
Kronohäktet	i Linköping.....	71	20	51	7
	» i Jönköping.....	80	15	65	5
	» i Karlskrona.....	68	20	48	7
	» i Örebro.....	80	15	65	5
	» i Falun.....	51	20	31	7
	» i Sundsvall.....	39	15	24	5
	» i Umeå.....	23	20	3	7
Rannsakningshäktet	i Luleå.....	33	20	13	7
	i Kalmar.....	72	10	62	4
	» i Visby.....	19	10	9	4
	» i Halmstad.....	27	10	17	4
	» i Hudiksvall.....	23	10	13	4
	» i Östersund.....	29	10	19	4
	» i Haparanda.....	15	10	5	4
Summa		630	205	425	74

Sammanlagda antalet befattningshavare vid dessa häkten var vid årets början 116.

De sakkunniga hava tillika påpekat, att, om beläggningen vid ifrågavarande häkten skulle bliva högre än vad sålunda beräknats, detta bör föranleda personalökning endast om normalbeläggningssiffran under en längre tid mera avsevärt överskrides. De sakkunniga tillägga, att det självfallet icke varit deras avsikt föreslå, att det antal befattningshavare, som beräknats erforderligt vid de olika häktena i fall av normalbeläggning, skall vara stationerat vid vederbörande häkte även om den faktiska beläggningen är lägre. Skulle exempelvis den verkliga beläggningssiffran under en längre tid komma att hålla sig vid 10 och talar icke sannolikheten för att en ökning härav kommer att inträda inom en relativt snar framtid, bör det vara tillräckligt med en personaluppsättning av 4 befattningshavare vid häktet. Skulle däremot en nedgång av beläggningssiffran under den, för vilken personalen är beräknad, med största sannolikhet anses vara av tillfällig natur, bör detta ej påverka bevakningspersonalens storlek. Vad de sakkunniga anfört beträffande en viss tole-

rans i fråga om normalbeläggningssiffran för samtliga anstalter gäller sålunda även i fråga om krono- och rannsakningshäktena.

Vid beräkning av personalbehovet har man utgått från att de vaktkonstaplar, som avdelats för fångtransporter, då de ej äro sysselsatta med transporter, kunna biträda med bevakningstjänst inom häktena.

Specialanstalter.

Sinnessjukavdelningar.

De sakkunniga hava därefter behandlat organisationen av fångvårdens specialanstalter.

För män avsedda *sinnessjukavdelningar* vid fångvården äro anordnade vid nedannämnda fångvårdsanstalter med följande antal platser:

centralfängelset å Långholmen	56	platser
» i Malmö	26	»
» i Härnösand	10	»
vårdanstalten å Hall (efter färdigställandet)	105	»
kronohäktet i Jönköping.....	60	»
» i Västervik	35	»
» i Ystad.....	15	»

Summa 307 platser.

Sinnessjukavdelningen vid Hallanstalten skall efter färdigställandet omfatta en sluten avdelning på 82 platser och en öppen avdelning vid Håga på 23 platser. Sinnesundersökningar verkställas vid avdelningarna å Långholmen, i Malmö, Härnösand och Västervik samt från och med år 1941 även vid Hall. Straffriförklarade och sinnessjuka fångar hava varit intagna å samtliga sinnessjukavdelningarna; de straffriförklarade hava dock till största delen sammanförts till sinnessjukavdelningen vid kronohäktet i Jönköping.

De för kvinnor avsedda sinnessjukavdelningarna vid fångvården äro förlagda till dels centralfängelset å Långholmen med omkring 12 platser, dels centralfängelset i Växjö med omkring 16 platser eller tillhopa omkring 28 platser. Vardera avdelningen är avsedd för undersökningsfall, straffriförklarade och sinnessjuka fångar.

Medelbeläggningen av sinnessjuka fångar, straffriförklarade och undersökningsfall har under år 1940 vid samtliga sinnessjukavdelningar varit:

Långholmen	52.1 (56 platser)	Jönköping...	64.1 (60 platser)
Malmö	23.6 (26 »)	Ystad.....	14.9 (15 »)
Härnösand.....	6.5 (10 »)	Västervik....	34.0 (35 »)
Växjö	13.2 (16 »)	Hall (1/12) ..	20.0 (20 provisoriska platser)
		Summa	228.4

I sina anslagspetita till 1940 års riksdag (se II ht sid. 49 ff.) framhöll fångvårdsstyrelsen i fråga om sinnessjukavdelningen i Jönköping att de kategorier av intagna, som vårdades där, komme att överföras till den nya

avdelningen å Hall. Mot Jönköpingsfängelsets användande som sinnessjukavdelning hade under senare år riktats vissa erinringar. Dessa hade emellertid mera avsett dess användande för förvaring av straffriförklarade under långa tider. Då mot begagnande av avdelningen för undersökningar icke riktats någon anmärkning, föreslog fångvårdsstyrelsen, att till avdelningen förlades ett större antal undersökningar, varigenom den planerade anordningen att å Hall reservera ett tiotal platser för undersökningsfall kunde tillvidare anstå, varemot sinnessjukavdelningen vid kronohäktet i Västervik icke vidare behövde tagas i anspråk för sinnesundersökningar.

I fråga om straffriförklarade samt sinnessjuka föreslog fångvårdsstyrelsen, att dessa kategorier i första hand borde förläggas, de yngsta till sinnessjukavdelningen vid kronohäktet i Ystad med 15 platser och de övriga till sinnessjukavdelningen å Hall med 105 platser. Med hänsyn tagen till eventualiteten att ytterligare platsutrymme kunde bli erforderligt hade styrelsen ansett, att jämväl kronohäktet i Västervik med sina 35 vårdplatser kunde behöva tagas i anspråk för straffriförklarade och sinnessjuka fångar.

Medicinalstyrelsen, som hördes över fångvårdsstyrelsens förslag, avstyrkte detsamma i vad det avsåg Jönköpingsavdelningens användande för undersökningsfall i den utsträckning fångvårdsstyrelsen tänkt sig. Lokalerna vore nämligen bristfälliga och om de skulle användas måste de avsevärt omändras. Beträffande den nya sinnessjukavdelningen å Hall ansåge medicinalstyrelsen, att de därstädes av fångvårdsstyrelsen ursprungligen för undersökningsfall reserverade 10 platserna borde utnyttjas för att i första hand möta den stegrade efterfrågan på undersökningsmöjligheter, med vilken fångvårdsstyrelsen räknat. Skulle det visa sig behövt, kunde en avdelning på 10 platser för undersökningar anordnas vid Jönköpingsfängelset.

Departementschefen yttrade i 1940 års statsverksproposition beträffande denna fråga, att de straffriförklarade, som förvarades i Jönköpingshäktet, kunde överflyttas till Hall. Då fångvårdsstyrelsens förslag att anordna en undersökningsavdelning i Jönköping föranledde vidlyftiga ombyggnadsarbeten, torde det ytterligare behovet av platser för sinnesundersökningar kunna på ett tillfredsställande sätt tillgodoses genom att man, i överensstämmelse med vad som ursprungligen varit avsett, reserverade ett visst antal platser för undersökningsfall vid sinnessjukavdelningen å Hall. Någon ny undersökningsavdelning i Jönköping skulle alltså icke bli erforderlig.

1940 års lagtima riksdag förklarade, att Kungl. Maj:ts förslag icke givit anledning till erinran.

Beträffande sinnessjukavdelningarna yttra sig de sakkunniga på följande sätt:

De sakkunniga och fångvårdsstyrelsen hava vid sin undersökning funnit den *plan*, som av Kungl. Maj:t och riksdagen anvisats för ordnande av fångvårdens sinnessjukvård, ändamålsenlig. Genom den koncentrerings av sinnessjukvården, som möjliggöres genom Hallanstaltens tillkomst, kunna de anstalter, som endast provisoriskt måst tagas i anspråk för sådan vård, upphöra att användas såsom sinnessjukavdelningar.

Då fångvården, sedan Hallanstaltens sinnessjukavdelning helt tagits i bruk, disponerar över (307 + 28 — 60 =) 275 platser, om man frånräknar Jönköpingsavdelningen, torde av den föreliggande statistiken att döma tillräckligt platsutrymme finnas för straffriförklarade, sinnessjuka fångar och undersökningsfall. De sakkunniga och fångvårdsstyrelsen hava därför funnit, att sinnessjukavdelningen vid Jönköpingsfängelset kan avvecklas. Fångvårdsstyrelsen har emellertid framhållit, att vissa hinder föreligga mot att under år 1941 taga helt i bruk sinnessjukavdelningarna å Hall, enär bland annat tillräckliga personalbostäder ännu ej finnas där. Det torde därför bliva erforderligt att under år 1941 och kanhända även under viss del av år 1942 *provisoriskt* använda Jönköpingsavdelningen. Även om Jönköpingshäktet såsom sinnessjukavdelning nedlägges, innebär detta icke att de nuvarande anordningarna inom anstalten för sinnessjukvårdens tillgodoseende skola slopas. De böra i stället bibehållas så att avdelningen vid uppkommande behov kan utan tidsutdräkt tagas i bruk. Skulle ett mera stadigvarande behov av platser å sinnessjukavdelningarna uppstå, torde böra övervägas att utvidga Hallanstaltens sinnessjukavdelning genom uppförande av flera paviljonger.

På grund av den kritik, som gång efter annan riktats mot att straffriförklarade förvaras under längre tider å fångvårdens sinnessjukavdelningar, må framhållas angelägenheten av att statens sinnessjukvård söker att utan större tidsutdräkt mottaga de straffriförklarade.

Skulle en större ökning av undersökningsfallen inträffa, kan vid Hallanstalten anordnas ytterligare 10 platser. Fångvården måste i så fall erhålla medel till avlönande av ytterligare en undersökningsläkare.

Anstalter för förminskat tillräkneliga förbrytare och återfallsförbrytare.

De förminskat tillräkneliga *manliga* förbrytarna över 21 år förvaras för närvarande i centralfängelset (vårdanstalten) i Norrköping och å vårdanstalten å Hall. Sådana förbrytare under 21 år äro intagna å kronohäktet i Ystad. *Kvinnliga* förminskat tillräkneliga förvaras å centralfängelset i Växjö. *Manliga* internerade äro intagna å straffängelset i Karlstad och vårdanstalten å Hall och *kvinnliga* å centralfängelset i Växjö.

Hallanstalten har 100, Norrköpingsanstalten 80 och Ystadsanstalten 15 platser eller tillhoppa 195 platser. Karlstadsfängelset har plats för cirka 50 internerade samt Växjöfängelset för cirka 5 förvarade och internerade.

Nedanstående uppgifter torde lämna vägledning för beräkandet av platsbehovet för de förvarade och internerade:

	Förvarade			Internerade		
	män	kvinnor	summa	män	kvinnor	summa
Kvarvarande $\frac{1}{1}$ 1940	100	1	101	30	—	30
» $\frac{31}{12}$ »	113	2	115	27	—	27
Nykomna under 1940	28	2	30	1	—	1

Antalet nykomna förvarade och internerade har, sedan resp. lagar den 22 april 1927 trädde i kraft den 1 januari 1928, utgjort:

Å r	Nykomna förvarade		Nykomna internerade	Å r	Nykomna förvarade		Nykomna internerade
	män	kvinnor			män	kvinnor	
1928	2	1	3	1935	24	—	1
1929	23	—	7	1936	18	—	3
1930	15	—	15	1937	30	—	2
1931	11	—	12	1938	25	—	3
1932	17	2	12	1939	27	—	—
1933	24	3	6	1940	28	2	1
1934	24	—	2				

I den proposition (nr 220) till 1938 års riksdag, vari förslag framlades om uppförande av anstalten å Hall, beräknades platsbehovet för manliga förvarade och internerade till 300 platser efter nya förvarings- och interneringslagens ikraftträdande. Under förutsättning att de redan i bruk varande anstalterna för motsvarande ändamål — förvaringsanstalten i Norrköping och interneringsanstalten i Karlstad — bibehölles, ansågs det platsbehov, som borde tillgodoses genom nybyggnad, kunna begränsas till 200 platser. I överensstämmelse härmed beräknades att den nya anstalten vid full utbyggnad skulle omfatta detta platsantal.

I sin skrivelse (nr 291/1938) i anledning av nämnda proposition, i vilken skrivelse riksdagen godkände det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, framhöll riksdagen bland annat, att genom att Hall toges i anspråk för fångvårdens räkning möjligheter öppnade sig att planmässigt tillgodose även andra aktuella önskemål inom fångvården. I sådant hänseende riktades uppmärksamheten på möjligheten att centralisera all vård av förminskat tillräkneliga förbrytare över 21 år till Hall och därigenom frigöra den nuvarande Norrköpingsanstalten för fångvårdens allmänna behov.

Departementschefen uttalade i 1940 års statsverksproposition (II ht sid. 68) att, därest den nya förvarings- och interneringslagens ikraftträdande uppskötes, Hallanstalten borde tagas i anspråk för att tillgodose det nuvarande platsbehovet för bland annat förvarade. Härigenom öppnades möjlighet att företaga en ur besparingssynpunkt fördelaktig koncentration inom fångvården. Hela det klientel av förvarade, som vore intaget i Norrköpingsanstalten, ävensom en mindre del av interneringsklientelet å straffängelset i Karlstad kunde nämligen då överflyttas till Hallanstalten. Därest Norrköpingsanstalten frigjordes, kunde klientelet från vissa andra anstalter sammanföras till Norrköping.

Mot detta uttalande hade riksdagen intet att erinra.

Beträffande anstalterna för förvarade och internerade hava de sakkunniga yttrat följande:

De sakkunniga hava tillsammans med fångvårdsstyrelsen undersökt möjligheterna att genomföra den av Kungl. Maj:t föreslagna och av riksdagen godkända planen för en koncentration av värden av de förvarade och internerade. Under år 1940 hava de förvarade och internerade i medeltal uppgått

till 111.7 respektive 30.0. Det hittills disponibla utrymmet utgör: för förvarade i Norrköpingsfängelset 80, i Växjöfängelset 5 och i Ystadshäktet 15 platser; för internerade i straffängelset i Karlstad 50 platser. Genom Hallanstalten har fångvården emellertid tillförts ytterligare 100 platser.

Enligt planen skulle hela klientelet av förvarade i förvaringsanstalten i Norrköping och en mindre del av interneringsklientelet å straffängelset i Karlstad överflyttas till Hallanstalten. Vid närmare övervägande har det emellertid befunnits, att man kunde erhålla en lämpligare organisation genom en viss ändring av denna plan. Vissa förvarade hade nämligen visat sig vara så svårskötta, att de icke borde intagas å Hall utan i stället kvarbliva vid Norrköpingsanstalten, som bättre lämpade sig för dylikt klientel. Enligt gjorda beräkningar skulle vid Norrköpingsanstalten erfordras ett 40-tal platser för det svårskötta klientelet. Endast de mera lättskötta skulle sålunda överföras till Hall. Då Norrköpingsanstalten genom de under senare år vidtagna om- och tillbyggnaderna lämpade sig väl för specialvård, hade de sakkunniga och fångvårdsstyrelsen vidare enats om att föreslå, att den del av anstalten, som ej erfordras för de förvarade, skulle utnyttjas för de — i första hand svårskötta — förvarade, som ej kunna beredas plats å Hallanstalten. Vidare skulle en del av interneringsklientelet å Karlstadsanstalten överföras till Norrköpingsanstalten. Genom de nu föreslagna åtgärderna skulle vårdanstalterna å Hall och i Norrköping kunna i största möjliga utsträckning utnyttjas och beläggas. I stället skulle straffängelset i Karlstad icke vidare behöva tagas i anspråk såsom interneringsanstalt utan, såsom tidigare nämnts, i sin helhet kunna användas för vanligt fångförvar. Vid omdisposition av de förvarade och internerade i samband med Hallanstaltens färdigställande hade fångvårdsstyrelsen följt den sålunda uppgjorda planen. Den bevakningspersonal, som nu funnes anställd för de internerade vid straffängelset i Karlstad, kunde till följd därav överflyttas till anstalterna å Hall och i Norrköping.

Ungdomsfängelseorganisationen.

I 1940 års statsverksproposition (II ht sid. 42 ff.) lämnades en redogörelse för de åtgärder, som vidtagits för att tillgodose behovet av vårdplatser för män, som ådömts ungdomsfängelse.

Följande sammanställning ger en översikt av *ungdomsfängelseorganisationens* omfattning den 1 januari 1941 ävensom fördelningen av de män, som vid samma tidpunkt voro intagna å ungdomsanstalt eller ungdomsavdelning:

Öppna anstalter	A n t a l		Slutna anstalter	A n t a l	
	platser	intagna		platser	intagna
å Skenäs	90	66	i Nyköping	27	27
› Mäshult	25	21	› Uppsala	50	35
			› Ystad	15	15
	115	87		92	77

Utöver ovan redovisade 164 män var en man avviken och en intagen på sjukhus. Hela antalet intagna män utgjorde alltså 166.

För kvinnor är anordnad dels en mottagnings- och övervakningsavdelning vid centralfängelset i Växjö, dels ock en ungdomsanstalt å Viebäck, vilken anstalt tillhör Svenska diakonissällskapet.

Enligt tillgänglig statistik för år 1940 voro å ungdomsanstalterna

	män	kvinnor	summa
kvarvarande 1/1 1940.....	168	11	179
» 31/12 »	166	23	189
nykomna under 1940	136	18	154.

Sedan lagen om ungdomsfängelse trädde i kraft den 1 januari 1938, har intagningsfrekvensen per år varit följande:

år 1938	112 män, 4 kvinnor, inalles	116 nykomna
» 1939	166 » 8 » »	174 »
» 1940	136 » 18 » »	154 »

Medelbeläggningen per dag har under år 1940 utgjort 170.4 personer.

I detta sammanhang må erinras om de anmärkningar, som riksdagens år 1938 församlade revisorer på sin tid framställde med avseende å vissa förhållanden inom ungdomsanstaltsorganisationen, bland annat splittringen av klientelet å ett flertal anstalter (revisorernas berättelse sid. 16 o. f.; jfr prop. 2/1939, bil. 11, sid. 107).

Departementschefen uttalade vid anmälan av anslag för budgetåret 1940/41 till fångvården i vad avsåg ungdomsanstaltsorganisationen (se II ht 1940 sid. 71) att han såväl med hänsyn till angelägenheten av att på bästa sätt ordna vården vid ungdomsanstalterna som av ekonomiska skäl anslöte sig till uppfattningen, att en organisation med verksamheten fördelad på ett flertal anstalter borde tillsvidare bibehållas.

Emot detta uttalande gjorde riksdagen ej någon erinran.

Beträffande ungdomsfängelseorganisationen framhålla de sakkunniga:

De hade ej kunnat undgå att finna det ur ekonomisk synpunkt irrationellt att splittra klientelet på så många anstalter. Det hade måhända ur denna synpunkt varit önskvärt att kunna sammanföra hela ungdomsfängelseklientelet till en enda anstalt, varigenom personal- och driftkostnaderna kunnat nedbringas. De sakkunniga hava också särskilt fäst sig vid att Skenäsanstaltens nya paviljong ej tagits i bruk förrän under innevarande år och det i ganska ringa omfattning. Fångvårdsstyrelsen har emellertid vid förhandlingar med de sakkunniga meddelat, att enligt styrelsens uppfattning det kunde förväntas, att antalet å ungdomsanstalten intagna skulle komma att ökas dels på grund av befarad större ungdomsbrottslighet och dels enär ökade svårigheter befarades uppkomma för utskrivning av ungdomsfängelsefångar, varigenom anstaltsvistelsen komme att förlängas. Från fångvårdsstyrelsens sida har dessutom starkt betonats, att uppdelningen av klientelet på sätt som skett visat sig ur behandlingssynpunkt mycket lycklig. Ett avsteg härifrån skulle åtminstone under nuvarande förhållanden menligt inverka på vårdresultatet. Inför dessa av fångvårdsstyrelsen framförda skäl hava de sakkunniga ej ansett sig böra föreslå någon ändring i organisationen. De sakkunniga förutsätta dock att frågan följes och att, i den mån så låter sig göra utan eftersättande av vårdresultatet, åtgärder vidtagas för att i större omfattning än nu utnyttja den nya paviljongen å Skenäs.

Fångvårdsstyrelsen har ifråga om de sakkunnigas organisationsförslag anfört följande:

När styrelsen nu i stort sett tillstyrker, vad de sakkunniga föreslagit, till-

Fångvårdsstyrelsens särskilda mening angående organisationen.

låter sig styrelsen emellertid ånyo understryka angelägenheten av att fångvårdens organisation snabbt kan anpassas till ett med hänsyn till arbetsuppgifterna förändrat läge. Den fortgående ökningen av fångvårdsanstalternas beläggning tilldrar sig härvid särskild uppmärksamhet. Till belysning härav vill styrelsen meddela, att antalet till frihetsstraff dömda personer under detta år, till och med den 21 mars, enligt vad straffregistret utvisar, omfattar 250 flera fall än under samma tid i fjol. Då den befintliga personalen icke kan på ett ur samhällssäkerhetens synpunkt betryggande sätt omhändervärdas bevakningen av ett nämnvärt större antal fångar än det nuvarande (den 1 mars 1941 2,091), torde det vara klart, vilket de sakkunniga också medgiva, att den här föreslagna, närmast för normala tider avsedda organisationen kan komma att visa sig otillräcklig i nuvarande tidsläge. Förstärkning beträffande personalen kan bliva erforderlig icke blott i avseende å ordinarie och icke-ordinarie befattningshavare utan jämväl i fråga om läkare och predikanter m. fl.

I anslutning till vad de sakkunniga anfört rörande vårdanstalten å Hall vill styrelsen understryka, att för anstaltens utnyttjande i full omfattning, vilket delvis är en förutsättning för genomförande av ändringar beträffande andra anstalter, kräves uppförandet av de familjebostäder, vartill medel vid innevarande års riksdag anvisats å beredskapsstat. Det är synnerligen påkallat, att dessa byggnadsarbeten kunna igångsättas snarast möjligt.

Vad angår innehållet i övrigt i de sakkunnigas betänkande tillåter sig styrelsen göra erinringar allenast på ett par punkter.

Styrelsen har icke velat motsätta sig att straffängelserna i Kalmar, Jönköping och Linköping, som vid 1940 års riksdag provisoriskt nedflyttades till kronohäkten, nu definitivt överföras till denna anstaltskategori. Vad Jönköpingsfängelset beträffar torde emellertid den anordningen böra träffas, att så länge fängelset i någon större omfattning nyttjas såsom sjuksjukavdelning vikarie för styresmannen erhåller avlöning, såsom om nedflyttning icke ägt rum. Denna regel gäller f. n. beträffande det likaledes till kronohäkte provisoriskt nedflyttade straffängelse i Falun.

Ifråga om sistnämnda anstalt kan fångvårdsstyrelsen icke ansluta sig till de sakkunnigas förslag om anstaltens definitiva överförande till kronohäktesklassen. Fängelset intar för närvarande en särställning inom organisationen, i det att dit överförs fångar, som gjort sig skyldiga till brott mot 8 kap. S. L. och i regel ådömts långa straff. Då de flesta av dessa fångar äro utläningar och därtill ofta nervösa och oroliga, ålägger fängelset sina befattningshavare särskilt ansvar; fångarna äro närmast hänförliga till centralfängelsekategorien. Härtill kommer, att styresmannen måste besitta språkkunskaper för att kunna fullgöra sina uppgifter. Att så länge dessa förhållanden bestå, klassificera fängelset som kronohäkte är enligt styrelsens mening ägnat att ge en oriktig föreställning om dess uppgifter och betydelse. Då den av de sakkunniga föreslagna åtgärden icke medför någon omedelbar besparing för statsverket, i varje fall icke under budgetåret 1941/42, hemställer styrelsen att Falufängelset måtte bibehållas som straffängelse.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle sex kronohäkten eller till kronohäkten provisoriskt nedflyttade straffängelser benämnas rannsakningshäkten med huvudsaklig uppgift att mottaga och vårda häktade och bötesfångar. Mot denna inskränkning i anstaltens arbetsuppgifter har styrelsen intet att erinra. Styrelsen ifrågasätter emellertid, om den vidtagna organisationsförändringen behöver markeras även genom införande av en ny anstaltskategori. Vad man önskar vinna med organisationen, lär kunna uppnås utan ändring av dessa häktens benämning. Styrelsen tillåter sig därför till övervägande framföra det förslaget, att samtliga kronohäkten och rann-

sakningshäkten liksom nu är fallet bibehålla benämningen kronohäkten. Eventuellt kan i regleringsbrevet angivas, att de av de sakkunniga såsom rannsakningshäkten betecknade anstalterna få en mera begränsad arbetsuppgift.

Övriga organisations- och personalfrågor.

Personalantalet vid fångvårdsanstalterna har under senare år varit i ständigt stigande, under det att fångantalet däremot hållit sig ganska konstant. Detta belyses närmare av nedanstående tabell:

De sakkunniga.

Å r	P e r s o n a l		
	Antal ordinarie personal	Antal eo personal	Summa
1925/26	525	41	566
1935/36	534	99	633
1936/37	534	99	633
1937/38	536	115	651
1938/39	536	143	679
1939/40	537	165	702

Härutöver har tidvis varit anställd viss tillfällig personal.

Såsom framgår av de förut lämnade beläggningsciffrorna var medeltalet fångar 1925 1,751. Under åren 1935—1940 var medeltalet mellan 1,723 och 1,934.

Ökningen av personalen har till väsentlig del betingats av den *arbetstidsreglering*, som under senare år genomförts inom fångvården. Frågan om arbetstidsregleringen har emellertid av riksdagen satts i visst samband med en koncentration och en fortsatt rationalisering av fångvårdsväsendet. Sålunda må erinras om riksdagens uttalande i skrivelse nr 2/1937 punkt 28, däri riksdagen förutsatte att vid arbetstidsregleringens genomförande nödig hänsyn toges till det minskade personalbehov inom fångvården i dess helhet, som uppstått eller inom den närmaste framtiden kunde förväntas uppstå till följd av minskad beläggning å vissa anstalter, centralisering av anstaltsvården samt fortsatt rationalisering i övrigt inom fångvårdsväsendet, att riksdagen ur denna synpunkt ville understryka önskvärheten av att nyanställning av personal i görligaste mån begränsades genom befattningshavares förflyttning anstalterna emellan eller på annat sätt samt att enligt riksdagens mening såsom en allmän regel vid genomförandet av arbetstidsregleringen borde gälla, att i samband därmed verkställdes undersökning om och i vad mån nyanställning av personal kunde undvikas genom en rationellare planläggning och organisation av förekommande arbete.

I statsverkspropositionen till 1939 års lagtima riksdag (se II ht sid. 43) föreslog föredragande departementschefen ytterligare begränsning av arbetstiden till 48 timmar i veckan. Han framhöll, att, sedan denna arbetstid med

ingången av år 1939 införts för sjukhus- och ekonomipersonalen vid sinnessjukhusen, en motsvarande lättnad borde beredas jämväl bevakningspersonalen vid fångvårdsanstalterna. Av hänsyn till de praktiskt-organisatoriska förhållandena torde emellertid ett successivt genomförande av reformen böra ske. De av 1937 års riksdag framförda synpunkterna borde därvid beaktas. Departementschefen förordade därför, att för budgetåret 1939/40 medel ställdes till fångvårdsstyrelsens förfogande för en begränsning av arbetstiden enligt vad nyss sagts, i första hand för sådana befattningshavare vid fångvårdsanstalterna, vilkas tjänstgöring vore särskilt betungande.

Riksdagen meddelade i skrivelse nr 2/1939, att riksdagen godkänt förslaget om ytterligare begränsning av arbetstiden för bevakningspersonalen till 48 timmar per vecka. I likhet med departementschefen förutsatte riksdagen, att vid arbetstidsregleringens genomförande noga beaktades de synpunkter, som av 1937 års riksdag framhållits ifråga om genomförandet av den då beslutade arbetstidsbegränsningen.

Kungl. Maj:t meddelade i skrivelse den 28 april 1939 föreskrifter beträffande arbetstidsregleringen i enlighet med riksdagens beslut.

Beträffande arbetstidsregleringen hava de sakkunniga framhållit, att vid vissa fångvårdsanstalter, där ett mera svårskött klientel funnes intaget, den kortare arbetstiden under normala förhållanden måhända kunde anses motiverad men däremot knappast vid de mindre anstalterna, där fångbeläggningen varit ringa och klientelet huvudsakligen förvarats i cell. Emellertid har chefen för socialdepartementet i statsverkspropositionen till 1941 års riksdag (V huvudtiteln sid. 164) i fråga om arbetstiden uttalat, att situationen ännu icke kan anses vara sådan, att den motiverade ett avsteg från statsmakternas principbeslut om 48 timmars arbetsvecka vid sinnessjukhusen. Departementschefen erinrade i detta hänseende om, att Kungl. Maj:t hittills icke funnit sig böra utnyttja av riksdagen lämnat bemyndigande att generellt dispensera från tillämpningen av gällande bestämmelser om arbetstidens begränsning.

På grund av vad sålunda förekommit hava de sakkunniga och fångvårdsstyrelsen ansett sig böra avstå från att föreslå en återgång till längre arbetstid utan inskränkt sig att förorda, att vid de fångvårdsanstalter, där arbetstidsregleringen ej genomförts, denna bör tillsvidare anstå.

Beträffande frågan om *personalantalet* vid statens fångvårdsanstalter hava de sakkunniga lämnat följande redogörelse:

Tillgängliga statistiska uppgifter angående antalet fångar per befattningshavare synas giva vid handen, att befattningshavarnas antal är anmärkningsvärt stort, men frånräknas den personal, som är anställd för yrkesdrift, expeditionsgöromål och fångtransporter, bliver jämförelsen betydligt gynnsammare. Den under senare år införda särbehandlingen av vissa kategorier av brottslingar kräver stor personal, särskilt i de fall då anstalterna äro öppna. Även fångklientelet's sysselsättning å anstalterna inverkar på personalbehovet. Sålunda erfordras större bevakning vid ett jordbruksfångelse, om fångarnas pålitlighet ej fullständigt prövats, än vid en fångvårdsanstalt, där fångarna äro sysselsatta i celler eller i låsta verkstadsavdelningar. Arbets-

tidsregleringen samt den utvidgade rätten till semester och kostnadsfri ledighet hava jämväl föranlett betydliga personalökningar.

Vidkommande först personalen vid *centralfängelserna* och *straffängelserna* är antalet fångar per fångvårdsman större än vid kronohäktena. Det är också en känd regel, att personalkostnaderna förbilligas per enhet ju större anstalten är. Vid centralfängelset i Mariestad, som är jordbruksfängelse och under vilket lyder fångkolonien vid Rödjan, är anstaltspersonalen stor i förhållande till fångantalet. Förklaringen härtill ligger i att fångarna sysselsättas i jordbruksarbete i nästan full frihet samt att för fångkolonien, som ligger på ett ganska långt avstånd från fängelset, måste hållas en jämförelsevis stor bevakningsstyrka. Fångvårdsstyrelsen har emellertid sin uppmärksamhet riktad på förhållandet och har redan vidtagit åtgärd att överflytta en del befattningshavare från Mariestad till annan anstalt. Det synes vidare lämpligt att straffängelserna i Kristianstad och Vänersborg bättre än hittills utnyttjas.

Vid nu anförda förhållanden hava de sakkunniga, som ej funnit sig böra föreslå någon omorganisation av centralfängelserna och straffängelserna, låtit bero ifråga om personalen för bevakning och yrkesdrift vid dessa anstalter.

De sakkunniga hava däremot ifråga om personalen vid de nuvarande *kronohäktena* föreslagit vissa personalindragningar. Därest den organisation av kronohäkten, som de sakkunniga föreslagit, vinner godkännande, kunna 2 extra ordinarie överkonstaplar (Eo 8) och 18 extra ordinarie vaktkonstaplar (Eo 6) frigöras, varjämte föreståndarna vid vissa rannsaktionshäkten torde kunna nedflyttas i lägre lönegrader, åtgärder som också verka i besparingsavseende.

I fråga om *specialanstalterna* hava de sakkunniga föreslagit vissa åtgärder för koncentring av driften, men då dessa anstalter på grund av sin karaktär äro särskilt personalkrävande samt Hallanstalten ännu ej erhållit erforderlig personal, hava de sakkunniga i samråd med fångvårdsstyrelsen ej ansett sig kunna föreslå annan begränsning av personalen å dessa anstalter än indragning av en vakant ordinarie assistentbefattning af 3:e klass (A 16), nu placerad vid straffängelset i Karlstad, samt en e. o. uppsyningsmansbefattning vid vårdanstalten å Hall (Eo 10).

De sakkunniga hava vidare i sin undersökning upptagit till behandling ett spörsmål i besparingssyfte, som berör *samtliga fångvårdsanstalter*, nämligen förbilligande av *expeditions- och redogörargöromålen*.

Organisationsnämnden har i sitt betänkande beträffande användningen av billigare arbetskraft för expeditionsgöromålen uttalat att bevakningspersonalen borde bättre utnyttjas genom att i största möjliga utsträckning användas för sin egentliga uppgift, d. v. s. bevakning med därtill hörande sysslor av olika slag. Det förekommande skrivarbetet, i stor utsträckning bestående i förande av diaries och andra förteckningar, utskrivande av avlöningslistor, uppsättande av enklare skrivelser och dylikt, torde vara av sådan beskaffenhet, att det väl lämpar sig för kvinnlig personal. Emellertid kan man endast i viss utsträckning gå denna väg, enär en del av nu förevarande arbete är av den beskaffenhet, att den därmed sysselsatta personalen även måste vistas uti själva fängelset för inhämtande av nödiga uppgifter och dylikt.

Fångvårdsstyrelsen har såväl i yttrande över organisationsnämndens förslag som i vissa anslagspetita, nu senast i skrivelsen den 27 augusti 1940, föreslagit inrättandet av kvinnliga skrivbiträden å fängelsernas expeditioner.

Antalet kvinnliga biträden har också successivt ökats och redan nu finnas vid fångvårdsanstalterna anställda 4 kvinnliga kontorsbiträden och 14 kvinnliga skrivbiträden.

De sakkunniga och fångvårdsstyrelsen uppgiva att med dylika göromål sysselsättas — förutom 2 kamrerare och nyss angivna kvinnliga biträden — 13 assistenter, 8 överkonstaplar (eller i vissa fall första vaktfruar) samt 10 vaktkonstaplar (eller i vissa fall vaktfruar). Dessutom biträda 32 fångar vid expeditionsarbetet. Av assistenterna är det emellertid endast en, avsedd för centralfängelset å Långholmen, som kan sägas uteslutande upptagen av expeditionsgöromål. Beträffande övriga av de nämnda assistenterna må framhållas att det åligger assistent att vara styresmannens ställföreträdare, varjämte han har att fullgöra åtskilliga uppgifter, som beröra bevakning och arbetsdrift vid anstalten samt proviantredovisningen utan att dessa direkt äro expeditionsgöromål. Även ifrågavarande överkonstaplar och vaktkonstaplar hava givetvis att fullgöra andra göromål än expeditionsgöromål. De sakkunniga och fångvårdsstyrelsen framhålla vidare att, då rättssäkerheten kräver att allt som rör fångarna och deras rätt handhaves med största noggrannhet och omsorg, det ej kan undvikas att skrivgöromålen bliva betydande och personalkrävande. Nuvarande kristider med dess många särskilda föreskrifter beträffande folkförsörjningen hava ytterligare ökat arbetsbördan på fängelseexpeditionerna.

Förutom nu uppräknad personal — kamrerare, biträden, assistenter, överkonstaplar och vaktkonstaplar — finnas befattningshavare som i huvudsak fullgöra bevakningstjänst men i vissa fall ägna en del av sin arbetstid åt expeditionsgöromål.

De sakkunniga hava uttalat, att de ansluta sig till organisationsnämndens förslag att bättre utnyttja den nu å expedition- och redogörarexpeditionerna anställda manliga personalen genom att den i stället i största möjliga omfattning användes för bevakning och därtill hörande sysslor. Enligt vad som framgått vid samråd med fångvårdsstyrelsen skulle genom att i större utsträckning än hittills anlita kvinnlig biträdespersonal å fångvårdsanstalternas expeditioner vissa där nu sysselsatta ordinarie befattningshavare kunna övergå till bevakningstjänst, samt i följd därav 3 extra ordinarie överkonstaplar och 9 extra ordinarie vaktkonstaplar kunna indragas. Dessutom kan en extra ordinarie assistent av 3:e klass (Eo 16) indragas. Därest expeditionslokalerna vid centralfängelset å Långholmen och kronohäktesavdelningen därstädes såsom förut nämnts förläggas till *en* byggnad, torde ytterligare indragningar av manlig personal kunna ske, men detta förutsätter att anslag beviljas för en tillbyggnad.

De av de sakkunniga och fångvårdsstyrelsen sålunda föreslagna åtgärderna skulle alltså medföra *frigörande eller indragning* av följande personal, nämligen:

- 1 ordinarie assistent av 3:e klass (A 16),
- 1 extra ordinarie assistent av 3:e klass (Eo 16),
- 1 extra ordinarie uppsyningsman (Eo 10),
- 5 extra ordinarie överkonstaplar (Eo 8), samt
- 27 extra ordinarie vaktkonstaplar (Eo 6) eller tillhopa

—
35 befattningar.

Samtidigt med att vissa befattningshavare kunna frigöras eller indragas, erfordras på vissa håll *ny personal*. Först och främst är detta erforderligt för att Hallanstalten skall kunna i sin helhet tagas i bruk. Vid 1939 års lagtima riksdag beslöts anslag till följande extra ordinarie befattningshavare, nämligen 1 direktör av 2:a klass (Eo 26), 1 kamrerare tillika arbetsföreståndare (Eo 22), 1 assistent av 2:a klass (lantbruksinspektör) (Eo 18), 2 uppsyningsmän (Eo 10), 1 yrkesmästare av 1:a klass (maskinist) (Eo 10), 4 överkonstaplar (därav en tjänstgörande såsom rättare) (Eo 8), 20 vaktkonstaplar (Eo 6), 1 första vaktfru (Eo 6) och 2 skrivbiträden (Eo 2) eller sammanlagt 33 befattningshavare.

I anslagsäskanden till 1940 års riksdag begärde fångvårdsstyrelsen ytterligare 2 assistenter av 2:a klass, 1 uppsyningsman, 3 yrkesmästare av 1:a klass, 3 överkonstaplar, 3 yrkesmästare av 2:a klass, 15 vaktkonstaplar samt 2 första vaktfruar, därav en sjuksköterskeutbildad och en arbetsledare, eller tillhopa 29 befattningshavare. Detta innebar, att antalet befattningar vid Hall — fränsett de som flyttats från annan anstalt — begränsats från ursprungligen beräknade 82 till (33 + 29) 62.

I statsverkspropositionen till fjolårets lagtima riksdag (se II ht. 1940 sid. 69 ff.) anförde jag beträffande den av fångvårdsstyrelsen föreslagna personalökningen, att genom förändring av vissa av fångvårdsanstalterna till kronohäkten av mindre typ så stor del av personalen frigjordes, att en betydande del av personalbehovet vid Hallanstalten kunde tillgodoses utan anställande av nya befattningshavare. Härigenom skulle möjliggöras en avsevärd begränsning av utgifterna å fångvårdens avlöningsanslag. Med hänsyn härtill föreslogs att medel skulle av riksdagen anvisas endast till följande extra ordinarie personal, nämligen 1 assistent av 2:a klass (Eo 18), 1 yrkesmästare av 1:a klass (Eo 10) och 2 yrkesmästare av 2:a klass (Eo 8). Riksdagen beslöt i enlighet härmed.

I fråga om personalen vid Hallanstalten yttra de sakkunniga:

Då Hallanstaltens tagande i bruk möjliggör en koncentration av anstaltsväsendet, torde det ur besparingssynpunkt vara erforderligt att anstalten snarast möjligt blir i sin helhet belagd. Förutsättningen härför är bland annat, att anstalten förses med personal till erforderligt antal.

Vid överläggning mellan de sakkunniga och fångvårdsstyrelsen har styrelsen meddelat, att styrelsen hade för avsikt att fylla det ytterligare personalbehovet vid Hallanstalten genom att dit överföra 2 överkonstaplar och 18 vaktkonstaplar, som kunde frigöras vid andra fångvårdsanstalter. Dessutom erfordrades enligt fångvårdsstyrelsens uppfattning nyanställning av 2 första vaktfruar och 3 skrivbiträden.

Med avseende å personalbehovet å Hall må hänvisas till nedanstående sammanställning.

Tjänster, beslutade 1939 och 1940	Under 1940/41 av styrelsen överflyttade	Föreslås till överflyttande från andra anstalter	Ytterligare erforderlig personal
1 direktör av 2:a kl.			
1 kamrerare			
2 assistenter av 2:a kl.			
4 uppsyningsmän eller yrkesmästare av 1:a kl.			
6 överkonstaplar eller yrkesmästare av 2:a kl.		2 överkonstaplar	
1 1:a vaktfru			2 1:a vaktfruar
20 vaktkonstaplar	8 vaktkonstaplar	18 vaktkonstaplar	
2 skrivbiträden			3 skrivbiträden
37	8	20	5

Enligt vad som förut anförts skulle en av uppsyningsmännen kunna in- dragas, varför antalet av de befattningar, som beslutats av 1939 och 1940 års riksdagar, kan minskas till 36. Hela antalet befattningshavare vid Hall- anstalten skulle alltså bli 69.

Personalförteckningen för Hall skulle därefter te sig på följande sätt:

- 1 direktör av 2:a klass (Eo 26),
- 1 kamrerare (Eo 22),
- 2 assistenter av 2:a klass (därav 1 lantbruksinspektör) (Eo 18),
- 3 uppsyningsmän eller yrkesmästare av 1:a klass (Eo 10),
- 8 överkonstaplar eller yrkesmästare av 2:a klass (Eo 8),
- 3 första vaktfruar, därav 1 sjuksköterskeutbildad och 1 arbetsledare (Eo 6),
- 46 vaktkonstaplar (Eo 6),
- 5 skrivbiträden (Eo 2),

69.

Enligt vad fångvårdsstyrelsen upplyst skulle av uppsyningsmännen eller yrkesmästarna av 1:a klass 1 tjänstgöra såsom maskinist, 1 såsom yrkesle- dare och 1 såsom underbefäl. Av överkonstaplarna skall 1 fungera såsom rättare vid anstaltens jordbruk och 1 såsom yrkesledare samt de övriga så- som befäl och bevakningsmän å de olika avdelningarna. Av vaktkonstap- larna skulle 1 vara chaufför, 2 eldare och elektriker samt de övriga bevak- ningsmän å huvudavdelningen och å Håga. De 3 första vaktfruarna skulle användas 1 till husmoder, 1 till sjuksköterska och 1 till arbetsledare. Skriv- biträdena skulle placeras å anstaltsexpeditionen samt å sinnessjukläkarens expedition.

Som Hallanstalten i sin nuvarande utbyggnad kan mottaga sammanlagt 205 fångar och anstalten beräknas komma att bli fullbelagd, skulle med ovan angivna personalbestånd varje befattningshavare motsvaras av 3 in- tagna.

De sakkunniga och fångvårdsstyrelsen hava undersökt huruvida icke Hall- anstalten skulle kunna drivas med något mindre personal än den ovan an- givna. På grund av det svårskötta klientel, för vilket Hallanstalten är avsedd, och då till anstalten hör ett större jordbruk, som skall skötas av de intagna, torde det ej vara tillrådligt att hålla mindre personal än den föreslagna, vil- ken personal dock understiger den ursprungligen beräknade med 13. Huvud- parten av den ytterligare erforderliga personalen kan såsom förut anförts

erhållas genom överflyttning från andra anstalter av 2 överkonstaplar och 18 vaktkonstaplar.

De nya tjänster som skulle erfordras äro 2 första vaktfrutjänster och 3 skrivbiträdesbefattningar. Då dessa befattningar ej kunna överflyttas från andra anstalter samt befattningarna med hänsyn till de göromål som skola åligga desamma innehavare ej torde kunna undvaras, hava de sakkunniga ansett sig böra tillstyrka att dessa fem befattningar inrättas.

I fråga om personalbehovet å *fängelsernas expeditioner* hava de sakkunniga förut föreslagit, att av där sysselsatt manlig personal en del skulle överflyttas till bevakningstjänst, varigenom följande extra ordinarie personal skulle kunna indragas nämligen 1 assistent av 3:e klass, 3 överkonstaplar och 9 vaktkonstaplar eller tillsammans 13 befattningar. I stället för den överflyttade manliga personalen å expeditionerna skulle anställas kvinnlig personal. Fångvårdsstyrelsen, som i sin skrivelse den 27 augusti 1940 begärt 7 skrivbiträdesbefattningar, har i anledning av den nu föreslagna omorganisationen av expeditionsarbetet ändrat sin hemställan att avse 9 kvinnliga befattningshavare. Med hänsyn till de fordringar som måste sättas på de kvinnliga biträdena har styrelsen föreslagit att 3 skulle uppföras med lön såsom extra ordinarie första vaktfruar (Eo 6) med tjänstgöring å centralfängelsernas å Långholmen, i Malmö och å Härlanda expeditioner och med skyldighet att biträda med arbete för hjälp åt fångarnas anhöriga samt 6 inom kontorsbiträdesgrad (Eo 4).

De sakkunniga hava förklarar sig visserligen kunna godkänna fångvårdsstyrelsens förslag men ifrågasätta, om man bör uppföra tre av biträdena i lönegrad Eo 6.

I fråga om ytterligare *förenklingar i expeditionsarbetet* å fängelseexpeditionerna meddela de sakkunniga följande:

För att åstadkomma ytterligare förenklingar å expeditionerna kommer fångvårdsstyrelsen, enligt vad styrelsen vid överläggningar med de sakkunniga meddelat, att söka omlägga och förenkla registreringen av fångarna, vilken registrering för närvarande är tidskrävande och omständlig. Vid sådana häkten, där föreståndaren ensam omhänderhar kassa och bokföring, är det avsett att centralisera kassarörelsen och bokföringen till fångvårdsstyrelsen. Inom fångvårdsstyrelsen har utarbetats ett förslag till genomförande av en sådan omläggning, vilket förslag de sakkunniga anse sig böra förorda.

Frågan om centralisering av kassaväsendet och bokföringen vid straffängelserna till fångvårdsstyrelsen har ansetts lämpligen böra uppskjutas till dess erfarenhet vunnits om den föreslagna åtgärden beträffande häktenas kassa- och bokföringsväsende. Undersökning pågår om förenkling av redovisningarna för proviant och för fångarnas medel.

Kungl. Maj:t torde komma att inom den närmaste tiden utfärda föreskrifter angående fångförteckningar, varigenom arbetet med dessas utskrivande minskas.

Centraliseringen av kassa- och räkenskapsväsendet vid krono- och rannsakingshäktena till fångvårdsstyrelsen kommer att för fångvårdsstyrelsen medföra ökat arbete och ansvar. Då den nuvarande personalen å kameralbyrå ej kan vid sidan av övriga göromål medhinna ytterligare arbete, bör

nödig personal ställas till styrelsens förfogande. Den utökning av personalen, som erfordras, torde kunna inskränkas till en extra ordinarie assistent av 1:a klass (Eo 20) samt ett av de av styrelsen föreslagna nyinrättade kontorsbiträdena. Dessa befattningshavare borde måhända rätteligen hava uppförts å fångvårdsstyrelsens stat, men då Kungl. Maj:t redan avlåtit framställning till riksdagen angående fångvårdsstyrelsens avlöningsanslag och den nu föreslagna centraliseringen av kassa- och räkenskapsväsendet för krono- och rannsaktionshäktena tillsvidare under någon tid bör prövas, torde knappast några berättigade anmärkningar vara att framställa mot att den nya extra ordinarie personalen, som skall tjänstgöra i fångvårdsstyrelsen, under budgetåret 1941/42 upptages å fångvårdsstaten i stället för å styrelsens stat.

Nedanstående uppställning visar resultatet av personalundersökningen:

Genom organisationsändringar o. besparingar övertalig personal	Av de övertaliga överflyttas till Hallanstalten	Erforderlig ny personal
		1 e. o. assistent av 1:a klass
1 ordin. assistent av 3:e kl.		
1 e. o. assistent av 3:e kl.		
1 e. o. uppsyningsman		
5 e. o. överkonstaplar	2 e. o. överkonstaplar	
27 e. o. vaktkonstaplar	18 e. o. vaktkonstaplar	
		5 e. o. första vaktfruar
		6 e. o. kontorsbiträden
		3 e. o. skrivbiträden
35	20	15

Resultatet skulle sålunda bliva, att 15 befattningar skulle kunna indragas men att 15 nya befattningar erfordras. De föreslagna nya befattningarna skulle kunna inrättas utan att anslaget av sådan anledning behöver ökas. I stället torde uppkomma en mindre besparing uppgående till (lön till den till indragning föreslagna personalen 44,508 — lön till nytillkommen personal 43,959 =) 549 kronor.

I den för innevarande budgetår gällande *personalförteckningen* äro upptagna bland andra 12 direktörer av 3:e klass (A 24). Bland dessa ingå direktörerna vid kronohäktena i Linköping, Jönköping, Kalmar och Falun. I 1940 års statsverksproposition uttalade jag, att med hänsyn till den provisoriska karaktär, som dessa fångelsers nedflyttning till kronohäkten innebure, det syntes böra anstå med att uppföra befattningarna å övergångsstat. Fångvårdsstyrelsen har i sin skrivelse den 27 augusti 1940 beträffande anstaltsorganisationen anført, att styrelsen icke heller nu velat föreslå att direktörstjänsterna vid förenämnda kronohäkten skulle överföras till övergångsstat.

De sakkunniga hava framhållit, att anledning torde saknas att sedan ifrågavarande fångelser föreslagits definitivt nedflyttade till kronohäkten respektive rannsaktionshäkten, bibehålla chefstjänsterna vid dessa fångelse i så hög löneställning som A 24. Under hänvisning härtill hava de sakkunniga förordat att samtliga dessa direktörsbefattningar böra uppföras å övergångsstat.

Beträffande övriga av de sakkunnigas förslag betingade ändringar i personalförteckningen hava de sakkunniga uttalat sig på följande sätt:

I nu gällande personalförteckning äro uppförda 9 kronohäktesföreståndare av 1:a klass (A 16) (vid kronohäkterna i Nyköping, Västervik, Karlskrona, Ystad, Halmstad, Sundsvall, Östersund, Umeå och Luleå) samt 3 kronohäktesföreståndare av 2:a klass (A 15) (vid kronohäkterna i Visby, Hudiksvall och Haparanda). Därest direktörerna vid kronohäkterna i Linköping, Jönköping och Falun överföras på övergångsstat, böra för ett vart av dessa häkten uppföras föreståndarbefattning av 1:a klass (A 16). Då Örebrohäktet föreslås bibehållet såsom kronohäkte, bör för detta häkte upptagas föreståndare av 1:a klass. För en del av budgetåret 1940/41 har för Örebrohäktet beräknats medel till en extra ordinarie föreståndare av 2:a klass, vilken befattning sålunda kan bortfalla. På grund av de föreslagna nedflyttningarna av kronohäkterna i Kalmar och Östersund till rannsakningshäkten böra dels i stället för den till överflyttning på övergångsstat upptagna direktören vid förstnämnda häkte uppföras en föreståndare av 2:a klass dels ock föreståndaren vid sistnämnda häkte nedflyttas från föreståndare av 1:a klass (A 16) till föreståndare av 2:a klass (A 15). Föreståndarna vid de blivande rannsakningshäkten i Visby och Haparanda äro redan upptagna såsom kronohäktesföreståndare av 2:a klass (A 15). Föreståndarbefattningarna vid kronohäkterna i Halmstad och Hudiksvall synas med hänsyn till dessa häktens mindre betydelse kunna nedflyttas till lönegrad A 10 och benämnas uppsyningsmän med skyldighet att fullgöra kronohäktesföreståndare åliggande göromål. Då kronohäktesföreståndarbefattningarna i Östersund och Hudiksvall för närvarande ej äro vakanta, torde på övergångsstat uppföras 1 kronohäktesföreståndare av 1:a klass och 1 av 2:a klass.

I 1940 års statsverksproposition behandlades frågan om *utökning av antalet ordinarie vaktkonstaplar* för att därigenom förbättra befodringsutsikterna för fångvårdens icke ordinarie personal (se II ht sid. 55). Departementschefen förklarade sig icke kunna förorda ett sådant förslag under då rådande statsfinansiella förhållanden.

De sakkunniga hava icke heller ansett sig böra tillstyrka en dylik utökning. De sakkunniga tillägga:

Enligt uppgift från fångvårdsstyrelsen torde under år 1941 på grund av uppnådd pensionsålder avgå 2 överkonstaplar och 10 vaktkonstaplar eller tillhoppa 12 befattningshavare. De sakkunniga och fångvårdsstyrelsen hava övervägt att överföra dessa ordinarie befattningar till extra ordinarie sådana. Då den tid, vederbörande befattningshavare i fångvården måste tjänstgöra före befodrning till ordinarie tjänst, under senare år blivit allt längre samt denna tid genom uppförande av Hallanstaltens personal såsom extra ordinarie torde komma att ytterligare förlängas, hava de sakkunniga och fångvårdsstyrelsen ej ansett sig böra göra något generellt förslag beträffande de ledigblivande tjänsternas vakanssättande, särskilt som en dylik åtgärd, om den skulle genomföras, komme att försvåra rekryteringen av personalen. På grund av föreskrifterna i kungörelsen den 3 januari 1941 (nr 5) angående återbesättande av vissa civila befattningar i statens tjänst kunna i varje fall, därest så skulle anses nödvändigt med hänsyn till det finansiella läget, de ledigblivande ordinarie tjänsterna vid fångvårdsstaten hållas obesatta eller uppehållas genom vikarier.

Personalförteckningen skulle enligt de sakkunnigas förslag te sig på följande sätt (för överskådlighetens skull har angivits, varest befattningarna nu äro eller föreslås placerade):

Befattning	<i>Tjänstemän å ordinarie stat.</i>	Lönegrad
1 direktör av 1:a klass (cf å Långholmen)		A 27
5 direktörer av 2:a klass (cf i Malmö, å Härlanda, i Mariestad, i Härnösand och i Norrköping)		A 26
1 förste pastor och överlärare (cf å Långholmen)		A 26
8 direktörer av 3:e klass (cf i Växjö, sf i Uppsala, Kristianstad, Vänersborg, Karlstad, Västerås och Gävle, ua å Skenäs)		A 24
4 pastorer och förste lärare (cf i Malmö, å Härlanda, i Härnösand och i Växjö)		A 24
1 kamrerare (cf å Långholmen)		A 22
3 assistenter av 1:a klass (cf å Långholmen)		A 20
10 assistenter av 2:a klass (cf å Långholmen 2, cf i Malmö 2, cf i Härlanda 2, cf i Mariestad 1, cf i Härnösand 2 och cf i Norrköping 1)		A 18
10 assistenter av 3:e klass (cf å Långholmen 1, cf i Mariestad 1, sf i Uppsala 2, sf i Kristianstad 1, sf i Vänersborg 1, sf i Västerås 1, sf i Gävle 1 och ua å Skenäs 2)		A 16
11 kronohäktesföreståndare av 1:a klass (kh i Nyköping, Linköping, Jönköping, Västervik, Karlskrona, Ystad, Örebro, Falun, Sundsvall, Umeå och Luleå)		A 16
4 kronohäktesföreståndare av 2:a klass (rh i Kalmar, Visby, Östersund och Haparanda)		A 15
1 föreståndare vid fångkoloni		A 15
2 assistenter av 4:e klass (cf i Växjö)		A 12
15 uppsyningsmän (därav 1 vid rh i Halmstad och 1 vid rh i Hudiksvall)		A 10
10 yrkesmästare av 1:a klass		A 10
27 yrkesmästare av 2:a klass		A 8
47 överkonstaplar		A 8
402 vaktkonstaplar		A 6
4 första vaktfruar		A 6
36 vaktfruar		A 1

Tjänstemän å övergångsstat.

5 direktörer av 3:e klass (kh i Linköping, Jönköping, Örebro och Falun, rh i Kalmar)	A 24
1 kronohäktesföreståndare av 1:a klass (rh i Östersund)	A 16
1 kronohäktesföreståndare av 2:a klass (rh i Hudiksvall)	A 15

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20.

1 direktör av 2:a klass (va å Hall)	Eo 26
1 kamrerare (va å Hall)	Eo 22.

Vidare föreslå de sakkunniga:

att kronohäktesföreståndarbefattningarna av 1:a klass vid kronohäkterna i Linköping, Jönköping och Falun icke må besättas så länge de å övergångsstat uppförda direktörerna av 3:e klass kvarstå i tjänst,

att kronohäktesföreståndarebefattningen av 1:a klass vid kronohäktet i Örebro må besättas först från och med den 1 november 1941,

att kronohäktesföreståndarbefattningen av 2:a klass vid rannsakningshäktet i Kalmar icke må besättas så länge den å övergångsstat uppförde direktören av 3:e klass kvarstår i tjänst,

att kronohäktesföreståndarbefattningen av 2:a klass vid rannsakningshäktet i Östersund icke må besättas så länge den å övergångsstat uppförde kronohäktesföreståndaren av 1:a klass kvarstår i tjänst, samt

att befattningen såsom uppsyningsman tillika föreståndare för rannsakningshäktet i Hudiksvall icke må besättas så länge den å övergångsstat uppförde kronohäktesföreståndaren av 2:a klass kvarstår i tjänst.

Anslagsberäkningen.

Anslagsposterna till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat vid fångvårdsstaten äro i staten för nu löpande budgetår upptagna till 2,360,400 kronor samt till avlöningar till tjänstemän å övergångsstat till 10,000 kronor eller tillhopa till 2,370,400 kronor.

En omräkning för budgetåret 1941/42 av fångvårdsstatens anslagspost till avlöningar till ordinarie tjänstemän, som den för sagda ändamål gemensamma posten skall benämnas enligt de nya grunderna för statuppställningen, har av de sakkunniga verkställts i anledning av de nu föreslagna organisationsändringarna i fråga om anstalter och personal. De i propositionen den 20 september 1940, nr 35, förordade principerna hava lagts till grund för beräkningarna, varjämte anslagsbeloppet ansetts böra beräknas efter Ortsgrupp G i stället för Ortsgrupp F. Erfarenheten har nämligen — enligt vad de sakkunniga framhållit — visat, att en överbelastning inträder, om avlöningskostnaderna beräknas efter sistnämnda Ortsgrupp, medan en uppskattning, som grundar sig på en genomsnittlig placering av personalen å G-ort, torde nära ansluta sig till de verkliga utgifterna. Att räkna efter den faktiska stationeringsorten torde icke giva ett mera tillfredsställande resultat med hänsyn till att personalen i viss mån förflyttas mellan de olika anstalterna. Anslagspostens slutsumma skulle med dessa utgångspunkter uppgå till 2,412,000 kronor.

Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, är i staten för budgetåret 1940/41 upptagen till 189,000 kronor och disponerad på sätt framgår av Kungl. Maj:ts brev den 14 juni 1940 (se statsliggaren sid. 144 ff.).

Ifråga om dessa arvoden uttala de sakkunniga följande:

De sakkunniga och fångvårdsstyrelsen ha övervägt huruvida ej vissa arvoden skulle kunna nedsättas särskilt vid de fångvårdsanstalter, där ett lågt

fångantal beräknats. Det synes lämpligt att vid dessa anstalter nu utgående arvoden jämkas nedåt samt att vid varje sådan anstalt om möjligt arvodena bestämmas till lika belopp. Vidare torde arvodena vid straffängelset i Karlstad kunna minskas efter det de internerade överförts till andra anstalter. Å andra sidan kan måhända ej undgås, att vid en eller annan anstalt, som användes såsom specialanstalt eller beräknas få hög beläggning, en jämkning uppåt av arvodena kan komma att erfordras. Därest antalet undersökningsfall skulle komma att ökas kan det bliva erforderligt att anställa biträdande sinnessjukläkare. Fångvårdsstyrelsen har i sina anslagsäskanden till 1941 års riksdag ånyo föreslagit särskilda arvoden till föreståndarna för kronohäktena i Nyköping och Ystad. 1940 års lagtima riksdag har för sin del icke kunnat undgå att finna beaktansvärda skäl tala för en förbättrad löneställning till dessa föreståndare. De sakkunniga hava vid sin undersökning funnit, att de kvalificerade uppgifter, som åligga dessa föreståndare, göra en förbättrad löneställning för dem motiverad. Innan 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga fattat ställning till lönegradsplaceringen torde det ej vara lämpligt att föreslå en uppflyttning av föreståndarna till högre lönegrad. Såsom ett provisorium synes därför för en var av dem böra anvisas särskilt arvode med av fångvårdsstyrelsen föreslagna beloppet å 750 kronor. Det belopp, som härför erfordras, eller 1,500 kronor, torde kunna gäldas av anslagsposten utan att den behöver höjas. Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, torde därför för budgetåret 1941/42 upptagas med oförändrat belopp eller 189,000 kronor. Skulle det på grund av ökat fångantal bliva ogörligt att hålla sig inom anslaget ram, torde Kungl. Maj:t efter framställning kunna i undantagsfall medgiva överskridanden. Med hänsyn härtill torde posten även i fortsättningen upptagas förslagsvis.

Det må anmärkas, att Kungl. Maj:t genom beslut den 20 september 1940 medgivit, att direktören vid centralfängelset i Växjö medicine licentiaten Rut Grubb finge tills vidare under innevarande budgetår med sin direktörstjänst förena befattningen såsom kroppssjukläkare vid Växjöfängelset jämte vård- och interneringsanstalten därstädes, ävensom förordnat, att arvodet till henne för bestridande av läkartjänsten skall under budgetåret utgå med 1,800 kronor utan arvodestillägg.

Anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal, som i nu gällande avlöningsstat är upptagen under benämningen avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, slutar för innevarande budgetår på en siffra å 756,700 kronor.

Enligt den av Kungl. Maj:t den 14 juni 1940 fastställda staten för anslaget må vid fångvårdsanstalterna tillsvidare under budgetåret 1940/41 vara anställda högst följande extra ordinarie befattningshavare i 20 och lägre lönegrader, nämligen:

1 assistent av 1:a klass, 1 assistent av 2:a klass, 4 assistenter av 3:e klass utan fast placeringsort, 1 kronohäktesföreståndare av 2:a klass (vid kronohäktet i Örebro), 6 uppsyningsmän eller yrkesmästare av 1:a klass, 19 överkonstaplar eller yrkesmästare av 2:a klass, 108 vaktkonstaplar, 4 första vaktfruar, 13 vaktfruar, 4 kontorsbiträden och 12 skrivbiträden. I den mån vårdanstalten å Hall tages i bruk samt behov av personal vid denna anstalt icke kan tillgodoses genom överflyttning av personal från andra fångvårds-

anstalter må anställas följande extra ordinarie personal i nyss nämnda lönegrader, nämligen:

2 assistenter av 2:a klass, 4 uppsyningsmän eller yrkesmästare av 1:a klass. 6 överkonstaplar eller yrkesmästare av 2:a klass, 20 vaktkonstaplar, 1 första vaktfru och 2 skrivbiträden.

Enligt den nu verkställda undersökningen skulle tillsvidare för budgetåret 1941/42 vara anställda högst följande antal extra ordinarie befattningshavare i 20 och lägre lönegrader, nämligen:

2 assistenter av 1:a klass, 3 assistenter av 2:a klass, 3 assistenter av 3:e klass utan fast placeringsort, 9 uppsyningsmän eller yrkesmästare av 1:a klass, 22 överkonstaplar eller yrkesmästare av 2:a klass, 119 vaktkonstaplar, 10 första vaktfruar, 13 vaktfruar, 10 kontorsbiträden samt 17 skrivbiträden.

Beträffande anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal anför de sakkunniga:

I det föregående har påpekats, att det för budgetåret 1941/42 ytterligare erforderliga personalbehovet vid Hallanstalten har tillgodosetts genom överflyttningar från andra fångvårdsanstalter samt genom inrättande av två första vaktfrutjänster och 3 skrivbiträdestjänster. Samtidigt hava indragits 1 ordinarie assistent av 3:e klass samt följande extra ordinarie personal, nämligen 1 assistent av 3:e klass, 1 uppsyningsman, 3 överkonstaplar samt 9 vaktkonstaplar.

Enligt beräkningar över kostnaderna för den extra ordinarie personalen, vilka beräkningar verkställts av fångvårdsstyrelsen i enlighet med de beslutade ändringarna för statuppställningen och anslagsberäkningen, skulle lönerna uppgå till sammanlagt (691,503 — pensionsavgifter 30,261) 661,242 kronor. Härtill kommer kallortstillägg med 900 kronor, vikariatsersättning till extra ordinarie och extra tjänstemän vid förordnanden å ordinarie och extra ordinarie tjänster med 2,000 kronor, vikariatsersättning motsvarande ersättning till ordinarie, extra ordinarie och extra tjänstemän vid förordnande att bestrida göromål som eljest ankomma på tjänstemän tillhörande högre lönegrader med 8,000 kronor, ersättning till särskilt anställda vikarier för ordinarie, extra ordinarie och extra tjänstemän samt till vikarier vid tillfällig ledighet för vissa kvinnliga befattningshavare med 282,200 kronor samt av särskilda bevakningsförhållanden och emotsedd ökning av antalet intagna påkallad extra bevakning med 65,658 kronor eller tillhoppa 358,758 kronor. Medelsbehovet skulle sålunda uppgå till (661,242 + 358,758 =) 1,020,000 kronor.

Det av fångvårdsstyrelsen tidigare omräknade förslaget stannar vid ett belopp av 985,000 kronor. Den senare beräkningen avser sålunda en höjning av detta belopp med 35,000 kronor. Anledningen till denna höjning är att vid den förstnämnda beräkningen har lagts till grund F-ort och vid den senare beräkningen G-ort. Vidare har hänsyn tagits därtill att sinnessjukavdelningen vid kronohäktet i Jönköping torde komma att under hela detta år och möjligen under början av år 1942 helt eller delvis vara i bruk samt att fångantalet under senare tid visat en tendens till ökning.

De sakkunniga hava emellertid funnit att man bör kunna begränsa anslagspostens slutsumma till 1,000,000 kronor och förutsätta att Kungl. Maj:t vid statens fastställande meddelar föreskrifter för begränsande av anslaget användning.

Anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal för budgetåret 1941/42 bör sålunda upptagas till 1,000,000 kronor.

Anslagsposten till rörligt tillägg bör, föreslå de sakkunniga, uppräknas till 499,000 kronor.

Avlöningsstaten för fångvårdsstaten torde enligt de sakkunnigas mening för budgetåret 1941/42 böra bestämmas på följande sätt:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 2,412,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	» 189,000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	» 1,000,000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 499,000
	Summa kronor 4,100,000.

Departements-
chefen.

På grund av nödvändigheten att under nu rådande förhållanden iakttaga den största sparsamhet inom statsförvaltningen bör även beträffande fångvården alla de åtgärder vidtagas, som kunna begränsa och minska det allmännas utgifter. Några anslag för nya ändamål böra under sådana förhållanden ej komma ifråga annat än i undantagsfall.

Vid sin undersökning ha de sakkunniga förutsatt att 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt tillsvidare icke skulle träda i tillämpning. I fjolårets statsverksproposition uttalade jag, att avsikten hade varit, att den nya lagstiftningen skulle sättas i kraft, så snart Hallanstalten blivit utbyggd till den omfattning, att den kunde tillgodose ett platsbehov för förvarade och internerade, som beräknats bliva inemot dubbelt så stort, som det Hallanstalten i sin första utbyggnad kunde fylla. Då den allmänna finansiella situationen lägger hinder i vägen för en sådan utbyggnad, har jag sett mig nödsakad att förorda ytterligare uppskov med lagens ikraftträdande, till dess en förändring till det bättre inträtt i nu rådande ekonomiska förhållanden. Vid bedömning av fångvårdsanstalternas organisation bör man alltså utgå från att den nya lagens ikraftträdande ytterligare uppskjutes.

Det av de sakkunniga och fångvårdsstyrelsen väckta förslaget om fastställande av viss medelbeläggningssiffra finner jag välbetänkt, då därigenom erhålles en fast utgångspunkt vid bedömning av anstaltsorganisationen och anslagens beräkning.

Enligt den av de sakkunniga angivna planen för fångvårdsanstalternas organisation skulle de nuvarande central- och straffängelserna bibehållas i oförändrat skick. I likhet med de sakkunniga finner jag ur ekonomisk synpunkt angeläget, att fångarna i görligaste mån koncentreras till de större anstalterna, så att dessa anstalters stora personal i största möjliga omfattning utnyttjas. I fråga om straffängelset i Karlstad torde det tillsvidare under budgetåret 1941/42 böra bibehållas såsom straffängelse. Därest förhållandena under samma budgetår möjliggöra detta synes genom beslut av Kungl. Maj:t åtgärder böra vidtagas för att straffängelset organiseras såsom ett kronohäkte.

Den av mig vid 1940 års lagtima riksdag framlagda planen för anstaltsorganisationen innebar att vissa där föreslagna åtgärder skulle tillsvidare hava provisorisk karaktär på grund av svårigheten att bedöma brottsfrekvensen och dess inverkan på fångbeläggningen. Planens provisoriska karaktär underströks också av riksdagen, varjämte riksdagen särskilt betonade angelägenheten av att i då rådande läge nödig varsamhet iakttoges i fråga om definitivt nedläggande av fångvårdsanstalter. Planen har såsom förut anförts under det nu löpande budgetåret i stort sett genomförts. Fångvårdsstyrelsen har i sin skrivelse den 27 augusti 1940 framhållit, att vad som inträffat efter riksdagens sålunda gjorda uttalande ytterligare bekräftat lämpligheten av åtgärdens provisoriska karaktär. Att under nu rådande förhållanden skrida till ett definitivt minskande av fängelseutrymmet kunde enligt styrelsens mening icke komma i fråga. I den av de sakkunniga framlagda undersökningen har emellertid på grund av nödvändigheten att vidtaga åtgärder för begränsande av fångvårdens utgifter förutsatts att den av mig framlagda planen borde göras definitiv, dock under det uttryckliga villkoret att indragning ej skulle ske av någon fångvårdsanstalt samt att eventuellt överflödigt utrymme skulle stå i reserv för omedelbar användning, därest fångantalet hastigt skulle stiga.

Såsom ett led i planens definitiva fastställande hava de sakkunniga föreslagit att sex kronohäkten skulle nedflyttas till rannsakningshäkten samt organiseras med minsta möjliga personal och för en beräknad medelbeläggning av 10 fångar per dag.

Jag ansluter mig till de sakkunnigas uppfattning att den av mig vid 1940 års lagtima riksdag föreslagna och numera provisoriskt genomförda planen bör göras definitiv ävensom att i samband därmed kronohäktena i *Kalmar*, *Visby*, *Halmstad*, *Hudiksvall*, *Östersund* och *Haparanda* nedflyttas till *rannsakningshäkten*, genom vilken åtgärd dessa häktens huvudsakliga användning blir tydligt uttalad.

Beträffande organisationen av kronohäktena i *Linköping*, *Jönköping*, *Karlskrona*, *Örebro*, *Falun*, *Sundsvall*, *Umeå* och *Luleå* förordar jag de sakkunnigas förslag, som, om det genomföres, kommer att tvinga fram en koncentring av fångarna till de större anstalterna och åstadkomma besparingar vid kronohäktenas drift. De skäl, som fångvårdsstyrelsen åberopat till stöd för kronohäktets i Falun återförande till straffängelse, äro visserligen beaktansvärda men ha ej övertygat mig om nödvändigheten att göra något undantag för detta häkte, särskilt som den föreslagna organisationen på intet sätt försvårar häktets nuvarande användning.

Förslaget om organisationen av fångvårdens *sinnessjukavdelningar* innebär ett fullföljande av de riktlinjer, som anvisades i fjolårets statsverksproposition. I likhet med de sakkunniga anser jag, att sinnessjukavdelningen vid kronohäktet i Jönköping kan avvecklas, sedan Hallanstalten kunnat tagas i bruk. Avvecklingen torde emellertid av de skäl fångvårdsstyrelsen anført ej kunna ske förrän vid innevarande års slut. Skulle då en förlängning av avvecklingstiden bliva nödvändig, torde det ankomma på Kungl.

Maj:t att härom meddela beslut. Därest antalet platser för undersökningsfall å de nuvarande sinnessjukavdelningarna skulle bli otillräckligt, kan vid Hallanstalten anordnas ytterligare tio platser. I sådant fall torde Kungl. Maj:t kunna från anslaget till arvoden och särskilda ersättningar bestämma arvode till erforderligt biträde åt sinnessjukläkaren därstädes.

Det förslag i fråga om de förvarades och internerades omhändertagande som godkändes av 1940 års lagtima riksdag innebar att, då Hallanstalten tagits i bruk, de i Norrköpingsanstalten förvarade och en mindre del av de i straffängelset i Karlstad intagna internerade skulle överföras till Hallanstalten samt Norrköpingsanstalten i stället närmast avses för vanligt fångförvar. De sakkunniga, med vilka fångvårdsstyrelsen är ense, hava ansett att Norrköpingsanstalten, som är anordnad såsom specialanstalt, skulle komma till ändamålsenligare användning, om den disponerades för ändamål som motsvarade dess byggnadssätt eller med andra ord, att den skulle användas för de mera svårskötta förvarade och för en del av de internerade. Genom en sådan anordning skulle enligt de sakkunniga vården av de manliga förvarade och internerade koncentreras till tre anstalter, nämligen Hall-, Norrköpings- och Ystadsanstalterna, varjämte straffängelset i Karlstad skulle upphöra såsom interneringsanstalt. Detta förslag innebär visserligen en mindre ändring av 1940 års förslag, men då det nu föreliggande förslaget torde medföra vissa fördelar, tillstyrker jag detsamma.

Beträffande *ungdomsfängelsoorganisationen* har jag redan i fjolårets statsverksproposition uttalat mig för att en organisation med verksamheten fördelad på ett flertal anstalter bör bibehållas. Jag delar emellertid de sakkunnigas uppfattning, att det ur ekonomisk synpunkt är angeläget att Skenäsanstalten utnyttjas i så stor omfattning som är möjligt.

De sakkunniga hava särskilt undersökt huruvida den nuvarande *personalstyrkan* inom fångvården skulle kunna nedbringas. De lämnade statistiska uppgifterna utvisa, att antalet befattningshavare är stort i förhållande till nuvarande fångantal, men därvid bör bemärkas att i personalantalet inräknats direktörer, kamrerare, assistenter, skrivpersonal, yrkespersonal och fångtransportpersonal samt att den från och med år 1938 genomförda arbetstidsregleringen kraftigt påverkat personalbehovet. Bevakningspersonalens antal i förhållande till de intagnas synes dock ej vara större än vid likartade statliga anstalter.

Med hänsyn till vad som anförts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln och av de sakkunniga i fråga om *arbetstiden*, torde frågan i vad den avser fångvårdspersonalen för närvarande ej böra upptagas till omprövning. Dock bör, där arbetstidsregleringen ej helt genomförts, densamma tillsvidare anstå.

Frågan om utbytande av en del av den nu å *fängelsernas expeditioner* tjänstgörande manliga personalen mot kvinnliga befattningshavare har vid flera tillfällen varit uppe till behandling. I mindre omfattning har redan kvinnlig personal anställts. De sakkunniga samt fångvårdsstyrelsen hava ånyo tagit upp frågan. Många av de göromål som å expeditionerna utföras av manlig

personal kunna utan olägenhet och i vissa fall med större fördel utföras av kvinnliga biträden. Härigenom ernås ej blott att den manliga personalen får ägna sig åt sin egentliga tjänst, bevakningen, utan även att besparingar kunna vinnas. Om samtidigt expeditionsgöromålen förenklas, vilket också föreslagits av de sakkunniga, böra ytterligare ekonomiska fördelar ernås. Jag anser mig därför böra förorda de sakkunnigas av fångvårdsstyrelsen biträdda förslag i dessa delar.

Enligt de sakkunniga skulle, om deras förslag i fråga om *organisationen* av anstalterna och dessas *expeditioner* genomföres, 1 ordinarie assistentbefattning och 34 extra ordinarie befattningar bliva övertaliga. Ehuru det ur besparingssynpunkt skulle varit önskvärt att ytterligare kunna nedbringa personalens antal, torde det knappast låta sig göra annat än genom återinförande av längre arbetstid och nedläggande av anstalter. Det ovissa läget i fråga om fångantalet ävensom erfarenheten från det förra världskriget rörande de svårigheter som då förelågo att skaffa tillfälliga anstalter och utbildad fångvårdspersonal, torde åtminstone för det närvarande lägga hinder i vägen för ytterligare beskärning av personalantalet vid fångvårdsanstalterna.

De av de sakkunniga föreslagna och av mig förordade organisatoriska åtgärderna kräva visserligen anställande av ett mindre antal *nya befattningshavare*, men då indragningar av annan personal kunna verkställas, erfordras härför ingen ökad medelsanvisning.

Jag tillåter mig först upptaga frågan om personalbehovet vid *Hallanstalten*, vilken redan vid 1940 års lagtima riksdag varit föremål för behandling. Det förutsattes att genom då föreslagna förändringar av vissa av fångvårdsanstalterna så stor del av personalen vid fångvården kunde frigöras, att en betydande del av personalbehovet vid Hallanstalten kunde tillgodoses utan inrättande av nya befattningar. De sakkunnigas och fångvårdsstyrelsens nu föreliggande förslag innebär ett fullföljande av denna linje. Enligt det framlagda förslaget skulle — utöver tidigare överflyttad personal — ytterligare 20 befattningshavare kunna överflyttas från andra anstalter till Hall. För anstaltens drift skulle dessutom erfordras 2 första vaktfruar och 3 skrivbiträden. Ehuru det i nuvarande situation är önskvärt att ej inrätta nya tjänster, anser jag mig likväl på de skäl de sakkunniga anfört kunna tillstyrka förslaget om de nya tjänsterna och deras löneplacering. Skulle förhållandena ändra sig till det bättre, torde genom personalindragningar vid vissa kronohäkten de nya befattningarna kunna kompenseras. Hallanstaltens hela personal blir i varje fall avsevärt lägre än vad ursprungligen beräknats.

Den personal å fängelsernas *expeditioner*, som skulle erfordras efter det en del där nu tjänstgörande manlig personal överflyttats till bevakningstjänst, har av fångvårdsstyrelsen och de sakkunniga angivits till 3 första vaktfruar och 6 kontorsbiträden. Första vaktfruarna skulle tjänstgöra å expeditionerna vid centralfängelserna å Långholmen, i Malmö och å Härlanda samt dessutom biträda med arbetet för hjälp åt fångarnas anhöriga. Innan närmare

erfarenhet vunnits om den föreslagna organisationen av arbetet å fängelsernas expeditioner torde emellertid samtliga för expeditionsgöromålens utförande avsedda kvinnliga biträden böra uppföras såsom kontorsbiträden.

Den föreslagna *centraliseringen av kassa- och räkenskapsväsendet* för vissa krono- och rannsakningshäkten till fångvårdsstyrelsen anser jag mig kunna förorda. Den medför avsevärt ökat ansvar för styrelsen men medför ökad kontroll över den ekonomiska förvaltningen vid dessa häkten, varjämte styrelsen får möjlighet att låta aspiranter vid lokalförvaltningen för utbildning tjänstgöra hos styrelsen. Förslagets realiserande kräver dock att till fångvårdsstyrelsens förfogande ställes erforderlig personal. Mot den föreslagna personalens antal och löneplacering torde ej vara något att erinra. På av de sakkunniga anförda skäl böra dessa befattningar åtminstone under innevarande budgetår kunna uppföras på fångvårdsanstalternas stat.

Efter det Hallanstaltens behov av personal tillgodosetts med den personal, som kan frigöras i anledning av de föreslagna organisationsändringarna, skulle följande personal såsom obehövlig kunna helt indragas, nämligen 1 ordinarie assistent av 3:e klass samt 1 extra ordinarie assistent av 3:e klass, 1 extra ordinarie uppsyningsman, 3 extra ordinarie överkonstaplar samt 9 extra ordinarie vaktkonstaplar. Avlöningarna till dessa uppgå till 44,508 kronor. De nya befattningar, som enligt vad jag förut anfört skulle erfordras, utgöras av följande extra ordinarie personal, nämligen 2 första vaktfruar, 9 kontorsbiträden och 3 skrivbiträden. Vidare erfordras på grund av omläggningen av kassa- och redogörargöromålen vid krono- och rannsakningshäktena en extra ordinarie assistent av 1:a klass med tjänstgöring i fångvårdsstyrelsen. Kostnaden för dessa befattningar uppgår till 42,996 kronor. De föreslagna nya befattningarna skulle sålunda ej kräva särskild medelsanvisning. En mindre besparing å 1,512 kronor uppstår i stället.

Därest de vid 1940 års lagtima riksdag till kronohäkten provisoriskt nedflyttade straffängelserna i *Linköping*, *Jönköping* och *Falun* nu definitivt skola upptagas såsom kronohäkten och *Kalmar* såsom rannsakningshäkte, följer därav att direktörsbefattningarna av 3:e klass vid dessa häkten skola överföras på övergångsstat. För kronohäktena i Linköping, Jönköping och Falun böra i stället i personalförteckningen uppföras kronohäktesföreståndarebefattningar av 1:a klass (A 16). I nu gällande lönestat är för kronohäktet i Örebro uppförd en extra ordinarie föreståndare av 2:a klass (Eo 15). Därest förslaget om häktets jämställande med ovannämnda kronohäkten bifalles, bör för *kronohäktet i Örebro* uppföras en föreståndarbefattning av 1:a klass (A 16).

Beträffande lönegradsplaceringen av föreståndarna vid de kronohäkten, som nu föreslås nedflyttade till rannsakningshäkten, delar jag de sakkunnigas och fångvårdsstyrelsens uppfattning, att befattningarna böra placeras vid häktena i *Kalmar*, *Visby*, *Östersund* och *Haparanda* i A 15. Vid häktena i *Halmstad* och *Hudiksvall* böra anställas uppsyningsmän i A 10 med skyldighet att tjänstgöra såsom styresmän.

Mot vad de sakkunniga i övrigt föreslagit beträffande uppförande å övergångsstat av de icke vakanta befattningarna vid kronohäktena i Hudiksvall och Östersund, har jag ej något att erinra.

Med hänsyn till det ovissa läget ifråga om fångantalet och då redan nu de extra ordinarie befattningshavarna vid fångvårdsstaten måste tjänstgöra en avsevärd tid innan de vinna befordran till ordinarie tjänst, anser jag att under budgetåret 1941/42 ledigblivande befattningar ej generellt böra hållas vakanta, utan bör frågan härom prövas från fall till fall. Då enligt vad jag inhämtat en del befattningshavare vid statens tvångsarbetsanstalter å Svartsjö och i Landskrona bliva övertaliga, bör möjligheten tillvaratagas att till fångvårdsstaten vid vakanser överflytta dessa befattningshavare.

På grund av det nuvarande statsfinansiella läget anser jag mig förhindrad förorda ökning av antalet ordinarie vaktkonstaplar.

På grund av det anförda och med tillämpning av de nya principerna för statuppställningen och anslagsberäkningen torde följande vara att iakttaga beträffande de i fångvårdsanstalternas avlöningsstat ingående anslagsposterna.

Den nuvarande posten till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat ersättes med en post till avlöningar till ordinarie tjänstemän. Efter av fångvårdsstyrelsen och de sakkunniga verkställd omräkning, mot vilken jag ej har något att erinra, torde anslaget böra uppräknas till $(2,370,400 + 41,600 =) 2,412,000$ kronor.

Den förslagsvis bestämda posten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, som för nu löpande budgetår är uppförd med ett belopp av 189,000 kronor, har av de sakkunniga föreslagits att bibehållas oförändrad under budgetåret 1941/42. Vid bifall till de föreslagna inskränkningarna i fångvårdsorganisationen torde en del från anslagsposten utgående arvoden kunna nedsättas. Fångvårdsstyrelsen har emellertid i sina anslagsäskanden ånyo upptagit frågan om särskild ersättning åt föreståndarna vid kronohäktena i Nyköping och Ystad med 750 kronor till vardera. Med hänsyn till de särskilt krävande arbetsuppgifter, som åvila ifrågavarande befattningshavare, samt då ett bifall till fångvårdsstyrelsens förslag ej torde föregripa den prövning beträffande lönegradsplaceringen av tjänsterna, som är avsedd att komma till stånd genom tjänsteförteckningssakkunniga, har jag nu ej velat motsätta mig förslaget såsom en provisorisk åtgärd. Anslagspostens nuvarande slutsumma torde för övrigt ej påverkas genom ett bifall till förslaget, enär medel till dessa arvoden kunna erhållas genom minskning av vissa andra arvoden. Genom Jönköpingsfängelsets sinnessjukavdelnings nedläggande kunna arvodena till läkaren och predikanten, som avsetts för sinnessjukavdelningen, indragas, varjämte en viss besparing uppkommer å arvodet till kroppssjukläkaren vid centralfängelset i Växjö så länge direktörsbefattningen och kroppssjukläkarbefattningen äro förenade. Då, såsom de sakkunniga framhållit, behov kan uppstå att anställa ytterligare läkarpersonal vid Hallanstalten samt vid en eventuellt

högre beläggning å vissa anstalter det kan ifrågasättas mindre jämkningar uppåt av vissa arvoden, torde försiktigheten bjuda att ej minska anslagspostens slutsumma för budgetåret 1941/42. Anslagsposten bör därför för nyssnämnda budgetår bibehållas vid sitt nuvarande belopp eller 189,000 kronor.

Vid beräkning av anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal, i gällande stat uppförd med 756,700 kronor, bör hänsyn tagas dels till de indragningar, som ovan föreslagits och dels till de nya befattningar som organisationens genomförande kräver. Vidare har fångvårdsstyrelsen och de sakkunniga omräknat anslagsposten med hänsyn till de nya principerna. Det omräknade beloppet slutar å en summa av 1,020,000 kronor. Genom att vikarier ej förordnas i vissa fall, torde såsom de sakkunniga föreslagit anslagsposten emellertid kunna nedsättas till 1,000,000 kronor. Detta innebär en ökning av anslaget för nu löpande budgetår med 243,300 kronor.

Den i gällande avlöningsstat upptagna posten, särskild löneformån till tjänsteman å övergångsstat, bortfaller på grund av denne tjänstemans avgång.

Anslagsposten till rörligt tillägg slutligen torde böra bestämmas till 499,000 kronor mot för nu löpande budgetår 286,500 kronor eller sålunda en ökning med $(499,000 - 286,500 =)$ 212,500 kronor.

Vid bifall till vad av mig i det föregående förordats, bör förevarande anslag till fångvårdsstatens avlöningar uppföras med $(3,602,800 + 41,600 + 243,300 + 212,500 - 200 =)$ 4,100,000 kronor, vilket innebär en höjning med 497,200 kronor. Höjningen beror uteslutande på anslagets uppräknings enligt de nya principerna.

Under återopande av vad sålunda anförts, får jag alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande personalförteckning för fångvårdsstaten att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1941/42:

Personalförteckning.

Tjänstemän å ordinarie stat.

Befattning	Lönegrad
1 direktör av 1:a klass	A 27
5 direktörer av 2:a klass	A 26
1 förste pastor och överlärare	A 26
8 direktörer av 3:e klass	A 24
4 pastorer och förste lärare	A 24
1 kamrerare	A 22
3 assistenter av 1:a klass	A 20
10 assistenter av 2:a klass	A 18

10 assistenter av 3:e klass	A	16
11 kronhäktesföreståndare av 1:a klass	A	16
4 kronhäktesföreståndare av 2:a klass	A	15
1 föreståndare vid fångkoloni	A	15
2 assistenter av 4:e klass	A	12
15 uppsyningsmän	A	10
10 yrkesmästare av 1:a klass	A	10
27 yrkesmästare av 2:a klass	A	8
47 överkonstaplar	A	8
402 vaktkonstaplar	A	6
4 första vaktfruar	A	6
36 vaktfruar	A	1

Tjänstemän å övergångsstat.

5 direktörer av 3:e klass	A	24
1 kronhäktesföreståndare av 1:a klass	A	16
1 kronhäktesföreståndare av 2:a klass	A	15

Anm. Härvid bör iakttagas,

att kronhäktesföreståndarbefattningarna av 1:a klass vid kronhäktena i Linköping, Jönköping och Falun icke må besättas så länge respektive å övergångsstat uppförda direktörer av 3:e klass kvarstå i tjänst,

att kronhäktesföreståndarbefattningen av 1:a klass vid kronhäktet i Örebro må besättas först från och med den 1 november 1941,

att kronhäktesföreståndarbefattningen av 2:a klass vid rannsakningshäktet i Kalmar icke må besättas så länge vederbörande å övergångsstat uppförde direktör av 3:e klass kvarstår i tjänst,

att kronhäktesföreståndarbefattningen av 2:a klass vid rannsakningshäktet i Östersund icke må besättas så länge vederbörande å övergångsstat uppförde kronhäktesföreståndare av 1:a klass kvarstår i tjänst, samt

att befattningen såsom uppsyningsman tillika föreståndare för rannsakningshäktet i Hudiksvall icke må besättas så länge vederbörande å övergångsstat uppförde kronhäktesföreståndare av 2:a klass kvarstår i tjänst.

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20.

1 direktör av 2:a klass	Eo	26
1 kamrerare	Eo	22;

dels fastställa följande avlöningsstat för fångvårdsstaten att tillämpas under budgetåret 1941/42:

Avlöningsstat:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	2,412,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	»	189,000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	1,000,000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	499,000
	Summa kronor	4,100,000;

dels ock till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av . . kronor 4,100,000

Fångvårdsanstalterna: Omkostnader, förslagsanslag. I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag, har Kungl. Maj:t (under II huvudtiteln [38] 4) föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition i ämnet till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader för budgetåret 1941/42 beräkna ett förslagsanslag av 1,949,000 kronor. Det i gällande riksstat uppförda gemensamma anslaget till omkostnader vid fångvårdsstyrelsen och fångvårdsanstalterna är bestämt till 1,411,000 kronor, varav 1,367,800 kronor komma på fångvårdsanstalterna. Den för anslaget disponerande fastställda omkostnadsstaten har, såvitt avser anstalternas omkostnader, följande lydelse:

1. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>		50,000
2. Expenser, <i>förslagsvis</i>		340,000
3. Publikationstryck, <i>förslagsvis</i>		4,000
4. Övriga utgifter:		
a) Inköp och underhåll av inventarier, <i>högst</i>	80,000	
b) Renhållning av fängelseområden och fängelselokaler, <i>förslagsvis</i>	29,000	
c) Utspisning, <i>förslagsvis</i>	360,000	
d) Beklädnad och sängkläder, <i>förslagsvis</i>	155,000	
e) Hälso- och sjukvård, <i>förslagsvis</i>	112,000	
f) Religions- och skolundervisning, <i>förslagsvis</i>	13,000	
g) Omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna, <i>förslagsvis</i>	50,000	
h) Diverse utgifter, <i>högst</i>	40,000	
i) Fångtransporter, <i>förslagsvis</i>	130,000	
j) Kostnader för vård m. m. av kvinnor, som ådömts ungdomsfängelse, <i>förslagsvis</i>	4,800	973,800
	Summa kronor	1,367,800.

Av anslagsposten till expenser må enligt föreskrift av Kungl. Maj:t förslagsvis 295,000 kronor tagas i anspråk för bränsle, lyse och vatten samt högst 45,000 kronor till övriga expenser.

Under sistförflutna budgetår hava fångvårdsanstalternas omkostnader överstigit det för ändamålet anvisade beloppet med icke mindre än 221,283 kronor 73 öre. Rörande anledningen till detta överskridande har fångvårdsstyrelsen i sin förut omförmälda skrivelse den 27 augusti 1940 anfört följande:

De till expenser avsedda medlen ha på grund av starkt stegrade bränslepriser överskridits med kronor 132,737: 59.

Krisförhållandena ha föranlett att särskild anskaffning av inventarier måste ske, bland annat av bevaknings-, brand- och luftskyddsmaterial. Bevakningspersonalens utrustning har måst kompletteras med hänsyn till att utlänningar och militärer förvarats i fängelserna. Förrådet av revolverar har måst kompletteras och gevär ha med Kungl. Maj:ts tillstånd inköpts.

Priserna på matvaror m. m. ha stigit. Överskridandet på de för utspisning avsedda medlen, 350,000 kronor, är kronor 84,776: 47. I underdånig skrivelse den 15 juni 1940 har fångvårdsstyrelsen anmält, att utbytet av margarin mot smör torde medföra en årlig kostnadsökning för fångvården av omkring 30,000 kronor.

Den allmänna prisstegringen har berört även posterna beklädnad, hälso- och sjukvård samt utrustning. Utgifterna för till ungdomsfängelse dömda kvinnor ha blivit större än beräknat på grund av att antalet sådana kraftigt stegrats under senare delen av budgetåret.

För nästa budgetår har styrelsen begärt ökad medelsanvisning till bränsle, lyse och vatten, till utspisning samt till kostnader m. m. för vård av kvinnor, som ådömts ungdomsfängelse. Styrelsen anför härom närmare:

För att begränsa utgifterna å delposten till bränsle, lyse och vatten har fångvårdsstyrelsen, som nämnts, låtit vidtaga anordningar, varigenom vissa avdelningar på fångvårdsanstalter med låg beläggning kunna avstängas från uppvärmning. Denna åtgärd, som torde ha bidragit till att merkostnaden för bränsle under budgetåret 1939/40 kunnat begränsas till omkring 130,000 kronor, minskar emellertid i värde i den mån ökad beläggning omöjliggör avstängning av fängelseavdelningar. Med ledning av belastningssiffran för budgetåret 1939/40 och med hänsyn till vad i det föregående anförts anser styrelsen det nödvändigt, därest man överhuvud taget önskar en medelsanvisning som någorlunda motsvarar belastningen, att de till bränsle, lyse och vatten avsedda medlen höjas från det innevarande budgetår fastställda beloppet, 295,000 kronor, med 100,000 kronor till 395,000 kronor.

Vad angår delposten till utspisning, för 1939/40 upptagen med 350,000 kronor och överskriden med kronor 84,776: 47, så kommer denna givetvis att påverkas — förutom av förhöjda livsmedelspriser, varåt den senaste belastningen giver uttryck — av den emotsedda ökade beläggningen å fångvårdsanstalterna. Även om en igångsatt utredning angående ändring av utspisningsstaten skulle kunna medföra att billigare födoämnen användas, anser styrelsen det ofrånkomligt att delposten höjes från det senast fastställda beloppet, 360,000 kronor med minst 50,000 kronor till 410,000 kronor. — — —

Beträffande delposten till kostnader för vård m. m. av kvinnor, som ådömts ungdomsfängelse, så torde en höjning med allenast 4,000 kronor kunna försvaras.

Beträffande övriga delposter har fångvårdsstyrelsen icke funnit någon anslagsökning erforderlig. De relativt obetydliga jämkningar dessa poster emellan, som kunna komma att framstå såsom nödvändiga, har styrelsen näm-

ligen ansett kunna verkställas inom ramen av nu för ifrågavarande ändamål anvisade medel.

I enlighet med vad i det föregående anförts har fångvårdsstyrelsen beräknat en höjning av anslagsbeloppet till omkostnader vid fångvårdsanstalterna med $(100,000 + 50,000 + 4,000 =)$ 154,000 kronor. Den för ändamålet erforderliga anslagssumman skulle alltså bli $(1,367,800 + 154,000 =)$ 1,521,800 kronor.

Sedermåra har fångvårdsstyrelsen, med anledning av styrelsens omräkning av avlöningsanslagen i enlighet med de beslutade ändringarna rörande principerna för statuppställningen och anslagsberäkningen, föreslagit införande å omkostnadsstaten av en särskild post å 12,000 kronor för sjukvård (ersättning åt verksläkare, kostnad för sjukvård, kostnad för medicin, annan sjukvårdskostnad, begravningshjälp) samt av en delpost å 32,000 kronor för tjänstedräkt åt befattningshavare. Omräknat skulle för budgetåret 1941/42 omkostnadsanslaget sålunda enligt fångvårdsstyrelsens förslag behöva höjas till 1,565,800 kronor.

I delposten till bränsle, lyse och vatten, vilken av fångvårdsstyrelsen för budgetåret 1941/42 beräknats till 395,000 kronor, ingå belysningskostnader med 98,000 kronor, vattenavgifter med 30,000 kronor och handräkning av intagna med 7,000 kronor (d. v. s. arbetspremier till de fångar, som äro avdelade för eldning, vedbärning och vedsågning). Bränslekostnaderna skulle sålunda uppgå till 260,000 kronor.

Byggnadsstyrelsens värmetekniska byrå har i skrivelse den 29 oktober 1940 — under förmålan att byrån från fångvårdsstyrelsen erhållit uppgift å för budgetåret 1941/42 erforderliga kvantiteter ved, kol och koks samt att byrån ej hade att göra någon anmärkning däremot — föreslagit, att med hänsyn till den prisstegring, som dittills ägt rum, den av fångvårdsstyrelsen upptagna posten för bränsle borde höjas till 470,000 kronor.

Sedermåra har byrån meddelat, att på grund av ytterligare prisstegringar posten till bränsle borde höjas till 520,000 kronor.

Då priserna å vatten och elektricitet hittills ej varit föremål för större prisstegringar samt eventuell prisstegring torde kunna motverkas genom de besparingsåtgärder fångvården föreslagit, torde enligt de sakkunniga posten till bränsle, lyse och vatten böra för budgetåret 1941/42 upptagas till förslagsvis 655,000 kronor. Därest än ytterligare prisstegring skulle inträda, kan ett överskridande ej undvikas.

De sakkunniga och fångvårdsstyrelsen hava överlagt angående fullföljande av de avstängningsåtgärder fångvårdsstyrelsen redan vidtagit beträffande vissa anstalter med ringa fångantal. Därvid har styrelsen förklarat att styrelsen skall ytterligare fullfölja dessa åtgärder i den mån ökat fångantal ej lägger hinder i vägen. I nuläget är det emellertid ogörligt att uppgöra någon beräkning av det belopp, som skulle kunna sparas genom avstängningsåtgärderna.

Fångvårdsstyrelsen har i sina anslagspetita för budgetåret 1941/42 upptagit delposten *utspisning* till förslagsvis 410,000 kronor. Därvid har fångvårds-

styrelsen räknat med en medelbeläggning av 2,100 fångar. Enligt vad fångvårdsstyrelsen meddelat, torde man på grund av inträdda prisstegringar nu få räkna med ett genomsnittligt portionspris av 90 öre per fånge och dag.

Enligt vad de sakkunniga tidigare uppgivit, hava de sakkunniga till grund för sina beräkningar lagt ett dagsmedeltal av 2,000 fångar. Jämväl ifråga om omkostnadsstaten synes denna siffra böra bibehållas även om man vid större faktisk beläggning har att räkna med överskridanden.

Föreståndaren för statens institut för folkhälsan har på anmodan av fångvårdsstyrelsen i skrivelse den 12 december 1940 yttrat sig om huruvida kosten skulle kunna förenklas och förbilligas, och har föreståndaren med anledning därav avgivit ett förslag, som skulle medföra en sänkning av kostnaderna för normalkosten vid ungdomsanstalterna med omkring 10 öre samt vid övriga anstalter med omkring 5 öre per person och dag. På grund av livsmedelsprisernas allmänna stegring torde dock någon minskning i utspisningsstaternas belopp under budgetåret 1941/42 icke böra beräknas.

Efter dessa grunder skulle antalet utspisningsdagar bliva $2,000 \times 365$ eller sålunda 730,000 och kostnaderna uppgå till

$$730,000 \times 0.90 = 657,000 \text{ kronor}$$

$$\text{handräckning} = \underline{12,000} \quad \text{>} \quad 669,000 \text{ kronor}$$

eller avrundat 670,000 kronor.

De sakkunniga anse, att det måhända skulle vara möjligt att förenkla och förbilliga kosten vid fängelserna utöver vad föreståndaren för statens institut för folkhälsan förutsatt. Med hänsyn till de svårigheter ur disciplinär synpunkt, som skulle kunna följa av en sådan åtgärd, hava de sakkunniga emellertid icke ansett sig böra föreslå att för närvarande en dylik standard-sänkning vidtages. Frågans bedömande bör dock enligt de sakkunnigas mening bliva beroende av den allmänna utvecklingen av det svenska folkets levnadsstandard.

På fångvårdsanstalterna användes ett ej ringa antal fångar för handräckningsgöromål. För handräckning under budgetåret 1939/40 utfördes 155,737 dagsverken. Siffran är stor om man jämför den med summan av samtliga utförda dagsverken i fångvården, eller 475,975. Det är emellertid att uppmärksamma, att bland dagsverken för handräckning ingå dagsverken för de fångar som sköta köksgöromål, reparera fångkläder, ombestyra eldningen och vedens huggning eller städningen inom och utom fängelserna samt utföra skrivgöromål.

De sakkunniga hava uppgivit att de ej kunnat i detalj ingå på undersökning rörande möjligheterna till en minskning av kostnaderna för handräckning, men hava för sin del framhållit, att det är av vikt för fångvårdens inkomster att fångarna i största möjliga utsträckning sysselsättas med produktivt arbete. Vid fastställande av stat för omkostnadsanslaget bör övervägas, huruvida ej föreskrifter böra meddelas i syfte att under nu rådande svåra ekonomiska tider söka nedbringa kostnaderna för handräckningen. En sänkning av arbetspremiernas belopp torde knappast nu låta sig göra med hänsyn till att dessa användas dels till fångens inköp av s. k. premie-

varor, vilka stigit i pris, dels ock till understöd åt fångens familj och till hjälp vid hans utskrivning.

De sakkunniga hava vidare meddelat att de tillsammans med fångvårdsstyrelsen undersökt i vad mån övriga delposter i omkostnadsstaten skulle kunna nedbringas. Med hänsyn till belastningen för budgetåret 1939/40 och då åtskilliga av delposterna påverkas av prisstegringarna, hava de sakkunniga ansett det ej vara möjligt att beräkna övriga delposter lägre. Vid fastställande av stat å omkostnadsanslaget förutsätta de sakkunniga, att sådana föreskrifter komma att meddelas, varigenom noggrann kontroll erhålles över delposternas användning.

Från delposten till *kostnader för vård m. m. av kvinnor*, som ådömts ungdomsfängelse, bestrides den ersättning, som enligt en av Kungl. Maj:t den 18 juni 1937 fastställd överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt svenska diakonissällskapet, å andra sidan, utgår till sällskapet för sådana till ungdomsfängelse dömda kvinnor, som omhändertagits å sällskapets anstalt å Vieböck. Enligt överenskommelsen, som gäller tillsvidare intill utgången av andra budgetåret efter det under vilket uppsägning ägt rum, utgår ersättningen efter följande grunder:

»1. Svenska diakonissällskapet förbinder sig att å sällskapets anstalt å Vieböck under tiden den 1 juli 1937—den 30 juni 1938 omhändertaga sådana kvinnor, som ådömts ungdomsfängelse och som ej skola förvaras å statens fångvårdsanstalt.

2. De i lagen om ungdomsfängelse den 15 juni 1935 (nr 343) innefattade bestämmelser ävensom de grunder, som finnas fastställda i Kungl. Maj:ts reglemente den 27 november 1925 (nr 475) angående arbetspremier vid fångvårdsanstalterna skola iakttagas beträffande de till ungdomsfängelse dömda kvinnor, som omhändertagas å anstalten.

3. Diakonissällskapet är berättigat att efter avgiven räkning hos fångvårdsstyrelsen erhålla ersättning för sålunda å anstalten å Vieböck omhändertagna kvinnor efter följande grunder:

a) för bespisning och beklädnad med 3 kronor för varje dag och omhändertagen;

b) för utrustning vid utskrivning från anstalten med 350 kronor för varje avgående;

c) för arbetspremier och sjukvårdskostnader med de verkliga kostnaderna;

d) för resor vid läkar- och sjukhusbesök, vid utskrivning och vid öfverflyttning till centralfängelset i Växjö med den verkliga resekostnaden för den omhändertagna ävensom resekostnad fram och åter för medföljande vårdare, därest sådana erfordrats, varvid resekostnaden för vårdare utgår med belopp motsvarande resekostnadsersättning enligt reseklass III i allmänna resereglementet;

e) för i d) avsedd resa, som företagits av vårdare, traktamentsersättning med belopp motsvarande traktamentsersättning enligt traktamentsklass F i allmänna resereglementet, dock med iakttagande i förekommande fall av bestämmelserna i 17 § av sagda reglemente.»

I skrivelse den 8 oktober 1940 har *styrelsen för svenska diakonissällskapet* under åberopade av de höjda bränslepriserna, erforderliga dyrtidstillägg till befattningshavare samt ökade allmänna levnadskostnader hem-

ställt, att den i överenskommelsen fastställda dagsersättningen för varje mottagen elev måtte från och med den 1 juli 1941 höjas med 30 öre till 3 kronor 30 öre.

Fångvårdsstyrelsen har i infortrat utlåtande tillstyrkt bifall till styrelsens framställning.

Statskontoret, som jämväl avgivit infortrat yttrande över framställningen, har under hänvisning till ett av ämbetsverket avgivet utlåtande angående höjning av motsvarande ersättning för vissa å Viebäckshemmen till tvångsuppfostran mottagna elever (jfr II ht. 1941 sid. 77), föreslagit att den begärda ökningen begränsades till 25 öre.

De sakkunniga, som i likhet med fångvårdsstyrelsen biträda styrelsens för svenska diakonissällskapet framställning, hava med hänsyn härtill ansett sig böra föreslå att delposten kostnader för vård av kvinnor, som ådömts ungdomsfängelse, höjes med — förutom det av fångvårdsstyrelsen tidigare föreslagna beloppet 4,000 kronor — ytterligare förslagsvis 1,200 kronor till (4,800 + 4,000 + 1,200 =) 10,000 kronor.

I fråga om delposterna övriga expenser samt diverse utgifter hava de sakkunniga och fångvårdsstyrelsen föreslagit vissa mindre jämkningar. Förstnämnda delpost bör sålunda höjas med 5,000 kronor till 50,000 kronor och sistnämnda post sänkas till 35,000 kronor.

Om kostnadsstaten för fångvårdsanstalterna skulle enligt vad ovan anförts för budgetåret 1941/42 te sig på följande sätt:

1. sjukvård för personal m. m., förslagsvis	12,000	
2. reseersättningar, förslagsvis	50,000	
3. expenser:		
bränsle, lyse och vatten, förslagsvis	655,000	
övriga expenser, högst	50,000	705,000
4. publikationstryck, förslagsvis	4,000	
5. övriga utgifter:		
a) inköp och underhåll av inventarier, högst	80,000	
b) renhållning av fängelseområden och fängelselokaler, förslagsvis	29,000	
c) utspisning, förslagsvis	670,000	
d) beklädnad, förslagsvis	155,000	
e) hälso- och sjukvård, förslagsvis	112,000	
f) religions- och skolundervisning, förslagsvis	13,000	
g) omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna, förslagsvis	50,000	
h) diverse utgifter, högst	35,000	
i) fångtransport, förslagsvis	130,000	
j) kostnader för vård av kvinnor, som ådömts ungdomsfängelse, förslagsvis	10,000	
k) tjänstedräkt åt befattningshavare, förslagsvis ..	32,000	1,316,000
		<u>Summa kronor 2,087,000.</u>

Departements-
chefen.

Till en början må framhållas, att överskridandet under budgetåret 1939/40 beror på att anstaltarnas omkostnadsstat varit för snävt beräknad samt på den vid anslagets beviljande oberäknade prisstegringen. Då denna fortsatt under innevarande budgetår, kan redan nu förutses ett överskridande, särskilt på posterna till bränsle, lyse och vatten samt till utspisning. Av de sakkunnigas undersökning torde framgå, att vid fångvårdsanstalterna sparsamhet varit rådande. Jag förutsätter att fångvårdsstyrelsen även framgent har sin uppmärksamhet riktad på nödvändigheten av att iakttaga alla möjligheter för att nedbringa kostnaderna. Genom centralisering av kassa- och redovisningsväsendet för vissa anstalter till fångvårdsstyrelsen kommer styrelsen att få bättre kontroll över utgifterna vid dessa anstalter.

På grund av den inträffade prisstegringen å bränsle, torde en höjning av delposten till expenser: bränsle, lyse och vatten vara ofrånkomlig. Delposten till expenser bör för budgetåret 1941/42 höjas från 340,000 kronor med 365,000 kronor till 705,000 kronor. I denna summa ingår även underposten övriga expenser, som enligt de sakkunnigas och fångvårdsstyrelsens förslag bör höjas från 45,000 kronor till 50,000 kronor.

Vad nu sagts om delposten expenser gäller även delposten till utspisning, som påverkas ej blott av prisstegringarna på proviant utan även av antalet fångar i anstalterna. För att något motverka prisstegringarna å proviant bör utspisningsstaten omläggas genom utbyte av vissa i fångvårdsanstaltarnas utspisningsstat ingående livsmedel mot andra, utan att dock kostens näringsvärde därigenom minskas.

Beträffande fångantalet är det svårt att nu giva en säker prognos rörande medeltalet fångar under kommande budgetår. Fångvårdsstyrelsen har ansett, att man skulle räkna med ett dagsmedeltal av 2,100 fångar under det att de sakkunniga stannat vid normalbeläggningssiffran 2,000. Då fångantalet visat en tendens till ökning, skulle det måhända ligga närmast till hands att följa det av fångvårdsstyrelsen antagna medeltalet, men då man ännu ej har tillräcklig erfarenhet av huruvida tendensen kommer att fortvara, synes det mig befogat att godtaga dagsmedeltalet 2,000. Delposten till utspisning skulle vid nu anförda förhållanden för budgetåret 1941/42 böra höjas från 360,000 kronor till 670,000 kronor.

Beträffande delposten kostnader för vård m. m. av kvinnor, som ådömts ungdomsfängelse, torde med hänsyn till stegringen av priserna å ved och proviant den föreslagna ökningen av dagsersättningen med 30 öre anses befogad. Innevarande års riksdag har för övrigt godkänt en lika stor förhöjning av dagsersättningen ifråga om de kvinnor, som ådömts tvångsuppfost-
ran och äro intagna å Viebäcksanstalten. Delposten torde sålunda böra höjas från det för nu löpande budgetår bestämda 4,800 kronor med 5,200 kronor till (4,800 + 4,000 + 1,200 =) 10,000 kronor. På grund av ökningen av antalet kvinnor, som ådömts ungdomsfängelse, kan behov av ytterligare en ungdomsavdelning uppkomma. Svenska diakonissällskapet har ställt i utsikt att i händelse av behov anordna en dylik avdelning på samma villkor, som skola gälla för Viebäcksanstalten.

Underposten till diverse utgifter torde kunna sänkas från 40,000 kronor till 35,000 kronor, varigenom höjningar av underposten övriga expenser kompenseras.

Vidare skola enligt de nya principerna för anslagsberäkningarna under omkostnadsstaten uppföras delposter för sjukvård åt personalen samt för tjänstedräkt åt befattningshavare, vilka poster beräknats till 12,000 kronor respektive 32,000 kronor.

Anslaget i sin helhet skulle sålunda ökas från det för nu löpande budgetår anvisade beloppet, 1,367,800 kronor, med $(12,000 + 365,000 + 310,000 - 5,000 + 4,000 + 1,200 + 32,000 =)$ 719,200 kronor till 2,087,000 kronor.

Vid fastställande av stat å anslaget är det min avsikt att meddela de föreskrifter, som kunna anses erforderliga för att noggrann kontroll skall kunna utövas över anslagets användning.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Omkostnader* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *förslagsanslag* av . . . . kronor 2,087,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

T. Eliason.